

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 31 Volume: 7 Issue: 31

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

BURSALI SUBHÎ MEHMED VE MANZUM ESMÂÜ'L-HÜSNÂ ŞERHİ
SUBHÎ MEHMED FROM BURSA AND OPINION ESMÂÜ'L-HUSNÂ İN VERSE

Fatih KOYUNCU*

Öz

Klâsik Türk edebiyatında muhtevası itibariyle dinî yönü ağır basan eserlere sıkça rastlanmaktadır. Tevhid, münacat, na't, miraciye, esmâü'l-hüsnâ, kırk hadis, siyer, şemâil, mevlid, hilye, menâsik-i hac gibi daha birçok türden dinî eser kaleme alınmıştır. Cenâb-ı Allah ile ilgili dinî-edebî türlerden tevhid ve münacat klâsik tertipte başta yer almış olup, çoğu manzum eserde bu mahiyetteki şiirlere yer verilmiştir. Cenâb-ı Allah'la ilgili ilk müstakil eserler esmâü'l-hüsnâ şerhleridir. Arap, Fars ve Türk edebiyatında manzum ve mensur birçok esmâü'l-hüsnâ şerhi kaleme alınmıştır. Klâsik edebiyatımızda manzum esmâü'l-hüsnâ şerhi yazarlardan biri de 16. asır şâirlerinden Bursalı Subhî Mehmed Ali Çelebi'dir. Klâsik tertibe göre kaleme alınan bu eserde daha çok esmâü'l-hüsnânın nitelikleri anlatılmıştır. Bu çalışmada, Bursalı Subhî Mehmed Ali Çelebi'ye ait eserin ulaşılabilen dört nüshasından hareketle tenkitli metni sunulmuş ve konuyla ilgili inceleme ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Edebiyatı, Esmâü'l-Hüsnâ, Şerh, Subhî.

Abstract

As content outweighs the religious aspects are frequently encountered in the works of the Classical Turkish literature. Tawhid, appealing, na't, miraciye, esmâü'l-hüsnâ, forty hadith, siyer, şemail, mevlid, hilyes, menâsik-i hajj a lot more like the kind of religious works were written. The religion-literary types related Allah; the first section is located in the classic arrangement tawhid and appealing. Most of the poems in this style are seen work in verse. The first self-contained works of Almighty were Allah esmâü'l-hüsnâ annotation. The written in verse and prose description has been written many esmâü'l-hüsnâ in Arabic, Persian and Turkish literature. The classical literature in verse commentary by esmâü'l-hüsnâ poets of the 16th century is Çelebi Mehmed Ali Subhî from Bursa. According to the classical item to esmâü'l-hüsnâ penned more attributes described in this work. In this study, we move, can reached four version of this piece of Subhî Mehmed Ali Çelebi from Bursa, to analysis and evaluate by published critical edition.

Keywords: Classical Turkish Literature, Esmâü'l-Hüsnâ, Annotation, Subhî.

* Arş. Gör., Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

GİRİŞ

İslâmı kabul eden milletlerin kültür ve edebiyat tarihleri incelendiğinde Kur'an ve hadislerden doğrudan ya da dolaylı yoldan faydalanarak çok sayıda eser verildiği görülür. Bunlar Allah, Hz. Muhammed, dört halife ve din büyükleri, tekke ve tarikat erbabı ile ilgili dinî-ahlâkî türden eserlerdir. Bu türden dinî metinler Arap ve Fars edebiyatında bulunduğu gibi Türk edebiyatında da önemli bir yekûn teşkil etmektedir.

Orta Asya'da Ahmed Yesevî ile başlayan dinî-tasavvufî edebiyat, Anadolu'nun Türkler tarafından fethedilmesinden sonra müslüman Türklerin ve Ahmed Yesevî takipçilerinin bölgeye göç etmesiyle beraber burada da etkili olmuştur. Anadolu'da yaşanan bu yoğun hareketle tasavvuf yaygınlaşmış; dinî-edebî ürünler meydana gelmiştir. İlk olarak tekke ve tarikatlarda Allah'ın varlığını ve birliğini anlatan ilahiler ve şiirler söylenmeye başlanmıştır. (Yılmaz, 1998: 1) Bu yazılan şiirler daha çok halka hitap eden, sözden çok mânâya vurgu yapan örnekler olmuştur. Daha sonra Osmanlı devletinin Anadolu'da yerleşmesi ve hâkimiyetinin artmasıyla da dindışı ve dinî-edebî yeni ürünler ortaya çıkmıştır. Ağâh Sırrı Levend divan edebiyatında İslâmî ürünlerin önemini; "*Ümmet çağındaki Türk edebiyatının en önemli ve bereketli ürünleri dinî eserlerdir.*" ifadesiyle izah etmektedir. (Levend, 1972: 35)

Dinî-edebî ürünler arasında Allah'ın varlığını ve birliğini anlatan tevhidler ve O'ndan yardım ve dua talebinde bulunan münacatlar hemen hemen çoğu divan ve mesnevide birkaç şiir de olsa yer almıştır. Bir de tamamen Allah'ın isimlerinden bahseden müstakil esmâü'l-hüsnâ şerhleri kaleme alınmış ve bir tür olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de Allah'a O'nun güzel isimleriyle dua edilmesi ve hadislerde O'nun esmâü'l-hüsnâsının ezberlenip okunması, bunun karşılığında cennete girileceği müjdesinin verilmesi şâir ve nâsirlerin ilham kaynağı olmuştur. Bu da O'nun isimlerine manzum ve mensur şerhler yazılarak edebî eserler kaleme alınmasını sağlamıştır. (Yılmaz, 1998: 1) Bu yazıda 16. asır şâirlerinden Bursalı Derviş Subhî'nin daha çok esmânın havassından bahseden manzum esmâü'l-hüsnâ şerhi şekil ve muhteva özellikleri göz önüne alınarak incelenecektir. Bu esere geçmeden önce esmâü'l-hüsnâ ve Türk edebiyatında esmâü'l-hüsnâ hakkında bilgi verilecektir.

1. Esmâü'l-Hüsnâ

İsim kelimesinin çoğul hali olan esmâ ile "en güzel" manasında ism-i tafdil olan hüsnâ kelimesinin terkihiyle oluşan esmâü'l-hüsnâ(Arapça) veya esmâ-i hüsnâ "en güzel isimler" anlamına gelmektedir. Bu terkip Allah'ın isimleri için özel isim olmuş ve ıstilah haline gelmiştir. Kur'an-ı Kerim'de ilâhî isimler geçmekte ve birçok hadis kitabında Allah'ın bu anılan isimlerinin dışında başka adları da sayılmaktadır. Esmâü'l-hüsnâ denilince Allah'ın bütün isimleri ve daha çok doksan dokuz ismi anlaşılmaktadır. Allah'ın isimlerinin "en güzel" diye adlandırılmasını Ebubekir İbnü'l-Arabî şu şekilde izah etmektedir: "*1.Esmâ-i hüsnâ Allah hakkında yücelik ve aşkınlık ifade eder ve kullarda saygı hissi uyandırır. 2. Zikir ve duada kullanmaları halinde kabule vesile olur ve sevap kazandırır. 3. Kalplere huzur ve sükûn verir, lütuf ve rahmet ümidi telkin eder. 4. Bilginin değeri bilinenin değerine bağlı bulunduğu ve bilinenlerin en şerefli de Allah olduğu için esmâ-i hüsnâ bilgisine sahip olanlara bu bilgi meziyet ve şeref*

kazandırır. 5. Esmâ-i hüsnâ Allah için vâcip, câiz ve mümteni olan sıfatları içermesi sebebiyle O'nun hakkında yeterli ve doğru bilgi edinmemize imkân verir."(Topaloğlu, 1995: 404)

İslâm dininde Allah'ın isim ve sıfatlarının bilinmesine oldukça önem verilmiştir. Çünkü Allah'ı hakikî anlamda tanımak ve O'na ibadet etmek onun isim ve sıfatlarını bilmekle olur. Bu hususa Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde vurgu yapılmıştır.

2. Kur'an-ı Kerim'de ve Hadislerde Esmâü'l-Hüsnâ

Divan edebiyatının en önemli kaynaklarından biri olan Kur'an-ı Kerim'de esmâü'l-hüsnâ hususu âyetlerin nüzul sırasına göre şu şekilde geçmektedir.

1. "En güzel isimler Allah'ındır. O'na güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtıcıları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır." (Kur'an-ı Kerim, A'râf, 7: 180).
2. "De ki: (Rabbini) ister Allah diye çağırın, ister Rahmân diye çağırın, nihâyet en güzel isimler O'nundur." (Kur'an-ı Kerim, İsrâ, 17: 110).
3. "Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayandır. En güzel isimler O'nundur." (Kur'an-ı Kerim, Tâhâ, 20: 8).
4. "O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah'tır. Güzel isimler O'nundur." (Kur'an-ı Kerim, Haşr, 59: 24).

Bu dört âyette en güzel isimlerin yalnız Allah'a ait olduğu vurgulanmış ve esmâü'l-hüsnânın sayısı hakkında bir bilgi verilmemiştir. Kur'an-ı Kerim'de geçen esmâ-i ilâhînin dışındaki onun diğer isimleri hakkında Klâsik edebiyatın yine başka bir dinî kaynağı olan hadisler bize bilgi vermektedir.

Meşhur hadis kitaplarında Allah'ın doksan dokuz isminin olduğunu belirten ve Ebû Hureyre'den nakledilen hadis-i şerifin meâli şöyledir: " Allah Teâlâ hazretlerinin doksan dokuz ismi vardır, yüzden bir eksik. O, tektir, teki sever. Kim bu isimleri ezberlerse cennete girer." Onlar şunlardır: Allah, er-Rahmân, er-Rahîm, el- Melik, el-Kuddüs, es-Selâm, el- Mü'min, el- Müheymin, el- Aziz, el- Cebbâr, el-Mütekebbir, el-Hâlik, el-Bârî, el- Musavvir, el-Gaffar, el-Kahhâr, el-Vehhâb, er-Rezzak, el-Fettah, el-Alîm, el-Kâbız, el-Bâsıt, el-Hâfız, er-Râfî', el- Mu'izz, el- Müzill, es-Semî', el-Basîr, el- Hakem, el-Adl, el-Latîf, el-Habîr, el-Halîm, el-Azîm, el-Gafûr, eş-Şekûr, el- Aliy, el-Kebîr, el-Hafîz, el-Mukîr, el-Hasib, el-Celîl, el-Kerîm, el-Rakîb, el-Mucîb, el-Vâsî', el-Hakîm, el- Vedûd, el-Mecîd, el-Bâ'is, eş-Şehid, el-Hak, el-Vekîl, el-Kavî, el-Metîn, el-Velîy, el-Hamîd, el-Muhsî, el-Mubdi', el-Mu'îd, el-Muhyi, el-Mumîr, el-Hayy, el-Kayyûm, el-Vâcid, el-Mâcid, el-Vâhid, es-Samed, el- Kâdir, el- Muktedir, el- Mukaddim, el- Muahhir, el- Evvel, el- Âhir, ez-Zâhir, el- Bâtın, el- Vâlî, el-Müte'âlî, el-Berr, et-Tevvâb, el-Müntakim, el-Afuv, er-Ra'ûf, Mâlikü'l-Mülk, Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm, el- Muksit, el- Câmî', el-Ganî, el-Mugnî, el-Mâni', ed-Darr, en- Nâfî', en-Nûr, el-Hâdî, el-Bedî', el-Bâki, el- Vâris, er-Reşîd, es-Sabûr." (Canan, Tarihsiz: 523-524).

Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde geçen isimleri arasında "ism-i a'zâm" tabir edilen en büyük ismi vardır. Onunla edilen duaların kabul olacağına inanılmaktadır. Hz. Peygamberin ism-i a'zâmı Hz. Ali'ye öğrettiği rivâyet edilir. Tasavvufta da önem verilen ism-i a'zâmın hangisi olduğu belli değildir. (Pala, 2004: 239) Bunun dışında

“Cevşenü'l-kebîr” diye bilinen Şif kaynaklarında Ehl-i Beyt tarikiyle Hz. Peygambere isnad edilen Allah'ın bin ismini ihtiva eden bir dua mecmuası bulunmaktadır. (Toprak, 1993: 462) Bu dua mecmuası bugün ülkemizde rağbet görmüş ve birçok kez basılmıştır.¹

Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadislerde geçen Allah'ın isimlerinin her birinin farklı bir anlamı ve kâinata hususî bir tecellisi vardır. Bu isimler üzerine yazılan eserlerde her isim hakkında ayrı bir bilgi verilir. Bir de esmâü'l-hüsnâ havassı² olarak bilinen, hangi ismin nasıl fayda sağladığı ve bu fayda sağlama yolu hakkında bilgi veren esmâü'l-hüsnâ şerhleri vardır. Bunlarda o ismin okunması gereken sayıya ya da okunması gereken güne işaret edilir. İslâm'da müslümanların isteklerini Allah'a arz edip dua ederken bu taleplerini karşılayan isimle dua etmeleri tavsiye edilir. Meselâ; elimizdeki metinde şâir, Cebbâr isminin yirmi bir defa okunması halinde o kişinin şerre düşmeyeceğini belirtir. Tasavvuf ve tarikatlerde okunmasına önem verilen esmâü'l-hüsnâdaki hangi ismin ne durumda zikr edileceği meselesi halk kitapları denebilecek popüler eserlerde de söz konusu edilir. Seyyid Süleyman el-Hüseynî'nin esmânın havassından bahseden “*Kenzü'l-havas*” isimli eseri bu türden bir kitap olup; halk arasında rağbet görmüştür.³

3. Türk Edebiyatında Esmâü'l-Hüsnâ

Dinî edebiyat literatüründe gerek Arap ve Fars gerekse Türk edebiyatında bu konuyla ilgili doğrudan birçok manzum ve mensur eserin kaleme alındığı belirtilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadislerde de bu isimlerin bulunması ve bu isimlerle dua edenlere teşvik ve müjdelerin olması müslümanlar arasında, özellikle de tekke-tarikata mensup kişiler arasında bu isimlerin çok fazla kullanılmasını sağlamıştır. Umumiyetle dualarda, tesbihlerde ve zikirlerde esmâü'l-hüsnâya yer verilmesi, bazı şâir ve nâsirlerin dikkatini çekmiş; esmâ-i ilâhînin anılmasına hizmet etmek ve toplumu teşvik etmek istemişlerdir. Bunun için kendi hissiyatlarını ve ilimlerini bu türden eser kaleme alarak paylaşmışlardır.

Esmâü'l-hüsnâ ile ilgili müstakil eserlerden ilki Arap edebiyatında Gazzâlî'nin “el-Maksadü'l- Esnâ fî Şerhi Esmâi'l-Hüsnâ”sıdır. Gazzâlî'yi Ebû Bekir İbnü'l- Arabî “el-Emedü'l-aksâ” adlı eseriyle; onu da Fahreddin er-Râzî “Levâmî'u'l-beyyinât” isimli kitabıyla takip eder. Fars edebiyatında Abdurrahman Ahmed el-Câmî'nin “Muammâ-yı Câmî (Risale-i Muammâ-yı Nefise)”, Hüseyin b. Muhammed el-Hüseynî eş-Şîrâzî “Şerhü'l-Esmâi'l-Hüsnâ”sı bu alanda önde gelen eserlerdir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Türklerin müslüman olması, tasavvuf hareketinin yaygınlaşması ve İslâmın esmâü'l-hüsnâya gerek âyetlerde ve hadislerde önem vermesi ve bu konunun Arap ve Fars edebiyatlarında örneklerinin olması gibi sebepler Klâsik edebiyatımızda bu türden mensur ve manzum eserlerin yazılmasında etkili olmuştur.

Klâsik edebiyatımızda mensur esmâü'l-hüsnâ şerhleri arasında Abdullâh-ı Simâvî'nin (öl. 893/1487), Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ'sı, Şeyh Şabân-ı Velî'nin (öl. 976/1568), Vird-i Settâr ve Tercümesi, Ebu's-Suûd el-İmâdî 'nin (öl. 982/1574), Duâ-nâme-i Ebu's-Suûd'u, Muhammed Niyâzî-i Mısırî'nin (öl. 1105/1693), Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ Risâlesi⁴ öne çıkan eserlerdir.

Edebiyatımızda manzum olarak kaleme alınan esmâü'l-hüsnâ şerhleri arasında; Hızır Bin Yakub'un (öl. 15yy), Cevâhirü'l-Me'ânî⁵; Şeyhoğlu Mustafâ'nın (öl. 804/1401), Manzûm Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ'sı; İbni İsa Saruhanî'nin (öl. 967/1559), Esmâ-i Hüsnâ Şerhi⁶; Hüseyin b. Ahmed Sirûzî'nin (öl. 1000/1591), Esmâ-i İlahî Kasidesi; Dervîş Subhî-i Bursevî'nin (öl.17.yy), Mukaddime-i Der-İktizâ-i Şerh ü Nazmü'l-Esmâü'l-Hüsnâ'sı; Hâkim Seyyid Mehmed Efendi'nin (öl. 1184/1770), Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi⁷; Trabzonî Ahmed Şâkir Paşa'nın (öl. 1234/1818), Ravd-ı Verd'i⁸ bu türün önemli eserleri arasında sayılır. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Şener, 1985: 128-155)

4. Dervîş Subhî-i Bursevî ve Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi

Asıl adı Mehmed olan şâir, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin “*Tevâfir-i hıyâz ve eşcâr u tekâsir-i 'iyâz ve enhâr u esnâf u envâ'-ı ezhâr ile âyine-i cemâl-i âsâr-ı 'cennâtin tecrî min tahtih'e'l-ehâru*”⁹ olan” diye tarif ettiği Bursa şehrinde doğmuştur. (1989: 556) Babasının adı da Subhî olan şâir Subhî-i Bursevî ismiyle tanınmıştır. Babası, mahlasını oğluna vermekle kendisini soyutlamak ve kayıt altına girmekten kurtarmak istemiştir. Şâir tahsilini tamamladıktan sonra kadılık mesleğinde ilerlemiş; fakat daha sonra tasavvuf yoluna sülûk etmiştir. Fatih Camii'nde vaaz ve Mesnevi dersi veren şâirin, Azmi-zâde Hâletî ile arkadaşlığı ve karşılıklı yazdığı şiirlerinin olduğu bilinmektedir. Nevîzâde Atâî, şâirin Sultan I. Mustafa'nın saltanatının sonlarında vefat ettiğini aktarır.¹⁰ (1989: 676) Bahsedilen tarihin Sultan I. Mustafa'nın ilk saltanatının son zamanları olan 1618 yılı olması kuvvetle muhtemeldir.¹¹ Subhî Mehmed Ali sûfiyâne ve muhakkikâne

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Mustafa Tatçı, “Şerh-i Esmâ-i İsnâ Aşere”, *Türk Yurdu*, s. 12, İstanbul 1988, s. 28-33.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Bekir Direkçi, “Hızır bin Yakub'un Cevâhir'ül-Me'ânî Adlı Eseri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 28, Konya 2010, s. 110

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Numan Külekçi, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi İbn İsa Saruhanî*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Şahin Kızılabdullah, *Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Hayatı, Eserleri ve Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.: M. Sami Akaryalı, *Şâkir Ahmed Paşa Ravz-ı Verd (Edisyon Kritik ve Birinci Bölümün Günümüz Türkçesine Çevrimi)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000.

⁹ Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 25: 266 ve başka âyetler (Altından nehirler akan cennetler).

¹⁰ Sultan I. Mustafa, 22 Kasım 1617 tarihinde tahta çıkmış ve 96 gün sonra milâdî 1618 tarihinde saltanatı son bulmuştur. Adı geçen padişah 10 Mayıs 1622 yılında tekrar tahta çıkmış ve 10 Eylül 1623 yılında şeyhülislamın fetvasıyla ikinci kez tahttan indirilmiştir. (Emecen, 2006: 272-275)

¹¹ Esmâü'l-hüsnâ şerhini miladî 1524 yılında tamamlayan şâirin Atâî'nin bahsettiği zamanda vefat etmesi; onun yüz yıldan fazla yaşadığına işaret eder.

¹ Şif kaynaklarından rivayetlerle gelen Cevşen ile Türkiye'de bazı sünni gruplar tarafından okunan Cevşen farklıdır. Türkiye'de daha çok rağbet gören Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevi'in derlediği *Mecmu'atu'l-ahzâb* adlı eserden alınarak basılmıştır. (Toprak, 1993: 463)

² Ahmed Rifat havass kelimesini; “*İsmullâh ve âyât-i kerîme ve bazı ed'îye-i me'sürenin havâssından bahseder bir ilimdir. Bu da birkaç nev'i olup bir takımı yalnız tayin edilen âdet ve usûl üzere kurâ'at olunur. Bir takımı dahi esmâ ve âyât-i kerîmeden münasıplerinin hurûfî erbâbı nezdinde malûm kavâide tevfiân bast ve teksir ile veyahud vefk şekline konulmak ile olur. Esmâ-i tâ'îyye ve vefk-i kudîsî gibi bazen dahi esmâ-i mezkûre Hind ü İbrân hurûf-ı kadîmesi üzere kurâ'at olunduğu vardır.*” şeklinde izah edip havass çeşitleri hakkında bilgi verir. (Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ahmet Rifat, *Lügât-ı Tarihîye ve Coğrafîye*, C. 3 Tıpkıbasım, Ankara 2004, s. 211-212).

³ Ayrıntılı bilgi için bkz.: *Es-Seyyid Süleyman el-Hüseynî, Havasu'l-Kur'an Kenzü'l-Havas* (haz. Mustafa Varlı), Esmâ Yayınları, İstanbul, Tarihsiz.

şairler yazmıştır. Şâirin manzum *Esmâü'l-Hüsnâ*'sı ve Sultan III. Murad zamanında kaleme aldığı *Pergâr u Kalem*¹² isimli bir mesnevisi vardır. Kaynaklarda onun bir de tercümesi olduğundan bahsedilmiş; fakat bu eserin mahiyeti hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Şâirin reddü'l-acûz ale's-sadr sanatıyla yazdığı burada da iki beytine yer verilen şiiri meşhurdur. Kaynaklarda onun şiirleri için örnek olarak gösterilen beyitlerden bir kısmına aşağıda yer verilmiştir: (Latifi, 2000: 354; Kınalı-zâde, 1989: 556-559; Beyânî, 1997: 149-150; Riyazî, 1982: 145; Kaf-zâde, 1997: 371; Nev'î-zâde, 1989: 675-676; İsmail Belig, 1998: 480-481; Şemseddin Sami, 1996: 1935; Tahir, 2009: 284; Tuman, 2001: 543)

Mısr-ı cemâl içinde sen Yûsuf-ı huçeste
Sen Yûsuf-ı huçeste aşkunda ben şikeste

Aşkunda ben şikeste bil ey tabîb-i dil kim
Düşdüm gamunla derde oldum ölümlü haste

*

Tîg-i aşk-ı yâr ile cism olmayınca pür-şikâf
Âftâb-ı aşkdan gelmez derûna inkişâf

*

Murâd-ı sâgarın sürdi şehâ bezm-i visâlinde
Gedâ-yı kûyına benzer emîr-i kâmrân olmaz

5. Esmâü'l-Hüsnânın Nüshaları:

Bursalı Derviş Subhî'nin kaleme aldığı Esmâü'l-Hüsnâ şerhinin dört nüshasına ulaşılmıştır. Birinci nüsha İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları bölümünde 837/2 numarada kayıtlıdır. 200x130-160x85 mm. boyutunda, 8b-22a varakları arasına yazılmış olan eser 17 satır aralığında nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Tenkidli metinde A1 nüshası olarak gösterilen eser 366 beyittir. İkinci nüsha İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları bölümünde 796/4 numarada kayıtlıdır. Eser 205x140-150x70 mm. ölçülerinde 21 satır sayısı ve talik yazısıyla yazılmıştır. 94a-104b varakları arasında yer alan eser; karşılaştırmalı metinde A2 nüshası olarak değerlendirilmiştir ve 365 beyittir. Üçüncü nüsha İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesinde 297.4 numarada yer almaktadır. 180x120 mm. boyutunda, 18 satır aralığıyla kaleme alınan eser on varaktır. Tenkidli metinde İ nüshası olarak gösterilmiştir ve 365 beyittir. Dördüncü nüsha ise Nuruosmaniye Kütüphanesi 34 Nk 4959/48 numarada kayıtlı 400a-419a varakları arasında derkenar olarak yazılmıştır. Noksan olan bu nüsha esmâ-i hüsnâdan Rahman ismiyle bir beyit eksik olarak başlar ve 312 beyittir. Tenkidli metinde N nüshası olarak belirtilmiştir.¹³

6. Eserin Şekil Unsurları

Allah'ı en güzel isimleriyle anmanın İslâm'da önemli bir yeri olması hasebiyle esmâü'l-hüsnâ konusunda çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Yazılmasına rağbet gösterilen bu türün edebiyatımızdaki manzum bir örneği olan 16. asır şairlerinden Subhî'nin kaleme aldığı esmâü'l-hüsnâ şerhi; mesnevi nazım

şekliyle ve aruzun sık kullanılan Fe'ilâtün Mef'âlün Fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

Okuyanlar için merak konusu olan bu eserde tam ve zengin kafiye kullanmış ve genellikle Arapça ve Farsça kelimelerle kafiye yapılmıştır.

Bir melek halk idüp aña Allâh
Zıkr ider Hâkķı ol melek her gâh

'Arabî lafz ile idüp inşâ
Olmadı Türkiyâne perde-küşâ

Eyle bu ismi vird şubh u mesâ
Kahr ola saña kaşd iden a'dâ

Şâir kafiyeyi zenginleştirmek, ahengi ve akıcılığı sağlamak için bazı beyitlerde rediflere yer vermiştir. Rediflerde kullanılan kelimeler ise Türkçe sözcüklerden seçilmiştir.

Kim ki bu isme iştiğâl eyler
Zâtını mazhar-ı cemâl eyler

Rif at ü şân ile güzide ola
Pâye-i devlete reside ola

Halkı teşhîre niyyet eyler iseñ
Kendüñe böyle himmet eyler iseñ

Bu eserde sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalara yer verilmiş olmakla beraber kullanılan kelimeler genel itibariyle bilinen sözcüklerdir. Buradan bu eserin halkın rahatça okuyabilmesi amaçlanarak yazıldığı ve kamunun istifadesine sunulduğu anlaşılmaktadır.

İsm-i Hâfîzde böyle kondı havâş
Okıyan düşmeninden ola halâş

Eyleyüp def' -i haşm için niyyet
Okıyanlar bulurlar emniyyet

Okı yetmiş biñe varınca 'aded
Haşmuñı pest ider Hudâ-yı Ehad

Şâir eserinde âyetlerden iktibasta bulunmuştur. Aşağıdaki ilk beytin ikinci mısraında "Allah, Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti." (Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 2: 31) meâlindeki âyetten ve ikinci beytin de ikinci mısraında "Diri olan her şeyi sudan meydana getirdik." (Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21: 30) meâlindeki ayetten iktibas yapılmıştır. Müellif, tenkitli metinde kırk yedi olarak numaralandırdığımız beyitten sonra Allah'ın doksan dokuz isminin olduğunu belirten Ebû Hureyre'den nakledilen hadise yer verir.

Eyledi Âdemi hem ol Mevlâ
Vâkıf-ı 'ilm-i 'alleme'l-esmâ

Şu gibi sür bu ismi pey-der-pey
Ve mine'l-mâ'i külle şeyin Hayy

"An Ebî Hureyrete rağiya'llâhu te'âlâ 'anh Kâle Resûlü'llâhi şallallâhu 'aleyhi ve sellam: "İnne li'llâhi te'âlâ tis'aten ve tis'ine ismen mi'etün illâ vâhiden men aḥşâhâ deḡale'l-cennete" şadaķa Resûlü'llâh ve şadaķa Ḥabîbu'llâh."¹⁴

Bu sebeple Bursalı Subhî'nin milâdî 1618 yılında ölmüş olması akla uygun görünmemektedir.

¹² Bu eser İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesinde 894.35-1 numarada yer almaktadır.

¹³ Halil İbrahim Şener, İFF Kütüphanesi 01886 numarada kayıtlı bir nüshanın olduğunu belirtmektedir. (Şener, 1985. 130) Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin bünyesinde olan kütüphanenin mevcut imkânları içinde yapılan inceleme sonucunda bu nüsha bulunamamıştır.

¹⁴ Bu hadisin meâli metin içerisinde verilmiştir.

Didaktik mahiyette olan bu eserde mânâ, sanat anlayışının önüne geçmiştir. Şâir bundan dolayı eğer lafzında bir hatası varsa okuyucularından onu görmezlikten gelmesini ve bu tarzdaki kusurlarını örtmesini ister.

Kim okursa bu nazm-ı garrâyı
Ya' ni bu şerh-i behcet-efzâyı

‘Ayb-ı elfâza olmaya nâzır
Perde-i ‘afv ile ola sâtır

Eserin üç nüshasının mukayesesıyla teşkil edilen tenkitli metin 378 beyittir. Eserin N nüshası yarım olmakla birlikte mevcut olan kısımlarla A1 nüshasına paralellik gösterir. Eserin A2 olarak işaret edilen nüshasında bazı vezin aksamaları ve eksik yazımlar bulunmaktadır. Bu aksamaların ve eksikliklerin müstensih hatası olması kuvvetle muhtemeldir.

7. Eserin Muhteva Unsurları

Bilindiği gibi mesneviler konularına göre isimlendirilir; dinî, tasavvufî, ahlâkî mesneviler gibi genel bir isim alırlar. Bu genel isim içerisinde de işlenen konuya göre hususi bir tür adı verilir (Ünver, 1986: 448) Bu eser esmâ-i hüsnâ şerhi olup; daha ziyade ilâhî isimlerin havassını anlatan bir metindir.

Divan edebiyatında kaleme alınan eserler bir tertibe, bir sıralamaya göre yazılır. Bu tertibe dikkat edilmeyen örnekler de verilmiştir. Ama genel ağırlık geleneğe riâyet noktasında olmuştur. Bu eser de klâsik usûle göre kaleme alınmıştır. Her bölümde o kısmın mahiyetini açıklayan başlıklar yer almaktadır. Eser yedi bölümden ibârettir.

A) Giriş Bölümü

1) Besmele ve Hamdele

Mesnevilerde klâsik tertibe göre ilk olarak besmele bölümü yer alır. İncelediğimiz bu eser “Bi-ismihi Subhânehu ve Te‘âlâ” ifadesiyle ile başlar. Daha sonra Allah’a şükür ve medhi ifade eden bir beyit gelir:

Şad-hezârân hezâr hâmd ü şenâ

Minnet-i bî-kıyâs-ı lâ-yuhşâ

2) Tevhid

Allahın varlığının ve birliğinin anlatıldığı tevhid bölümü eserin giriş kısmını teşkil eder. Eserin bu bölümü için A2 nüshasında “Tevhîd-i Bârî” ve İ nüshasında “Der Tevhîd-i Bârî Cellet Esmâuhu” başlığı bulunmaktadır. Şâir bu bölümde kâinata var olan her şeyin Allah’ın her bir isminin ve sıfatının tecellisi olduğunu izah eder:

Ol Hudâ-yı cihân oldu sezâ
Ki anuñ şun‘ idur kamu eşyâ

Urdı kudretle ‘âleme bünyâd
İtdi hikmetle Âdemi icâd

İtseñ eşyâya diğkat ile nazâr

Oldı bir isme her biri mazhar

3) Na’t

Bilindiği gibi Hazret-i Peygamberi övmek için yazılan şiire na’t ismi verilir. Bu eserin üçüncü bölümünü na’t oluşturur. Bu kısım A1 nüshasında “Na’t-ı Seyyid-i Kâ’inât

‘Aleyhi Efdâlü’t-taḥiyyât” başlığı altında sekiz beyit, A2 nüshasında “Na’t-ı Şehenşâh-ı Şa’d-ı Aşfiyâ” ve İ nüshasında “Der Na’t-ı Seyyid-i Kâ’inât ‘Aleyhi Efdâlü’ş-şalavât” başlığı altında on beyit olarak mevcuttur.

Nağd-i genc-i taḥiyyat u teslîm
Dürr-i tekrîm ü gevher-i ta‘zîm

Ola işâr-ı pây-ı şâh-ı rusûl
Ki odur sırr-ı Hâk u mazhar-ı kül

Ḳalbi mişkât-ı nûr-ı zât oldı
Zâtı müstecmi‘-i şîfât oldı

Mazhar-ı ism-i zât-ı Hâkdur ol
Ḥaḫḫ-ı levḫ-i şîfât-ı Hâkdur ol

Ḳavli miftâḫ-ı bâb-ı rahmetdür
‘Aḳlı mişbâḫ-ı sırr-ı ḫikmetdür

Bu sebebden o Hâdi-i ümmet
Ümmetin zâta eyledi da‘vet

Hük-m-i Furḳânî âşikâr itdi
Zâta da‘vetle ḫatm-i kâr itdi

4) Medh-i Çehâr-yâr

Mesnevilerde genellikle na’ttan sonra Hz. Peygamber’in en yakın dört arkadaşı ve aynı zamanda dört halife olan Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali için yazılan övgü şiirleri gelir. Bu bölüme “medh-i çehâr-yâr veya medh-i çehâr-yâr-ı güzîn” adı verilir. İncelediğimiz bu eserde dördüncü olarak “Der-Evşâf-ı Çehâr-yâr-ı Güzîn Rıdvanullâhi Te‘âlâ ‘Aleyhim Ecma‘in” başlığıyla dört halife övgüsü yer alır. Bu bölümde Hz. Ebubekir’in doğruluğu ve sıddık oluşu, Hz. Ömer’in adaleti, Hz. Osman’ın edebi, ve Hz. Ali’nin ilmi ve hikmet sırlarına vâkıf olması vurgulanmıştır. Ayrıca bu bölümde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den de bahsedilmiştir. A1, A2 ve İ nüshalarında bu kısım dokuz beyittir.

Ḥazerât-ı çehâr-yâr-ı resûl
İtdiler Ḥaḫḫa da‘vetini ḳabûl

Mazhar-ı ism-i Hâk idi Şiddiğ
İtdi ḳavl-i Muḫammedi taşdiğ

İsm-i ‘adle olub ‘Ömer mazhar
Neşr-i dîn itdi ‘adl ile yek-ser

Virdi ‘Oşmâna revnağ ism-i Ḥalîm
Anda zâhir görindi ḫulḳ-ı selîm

Oldı zâhir ‘Alîde ism-i Velî
Andadır sırr-ı ḫikmet-i ezeli

Faḫr-i evlâd-ı zînet-i kevneyn
İki dürr-i girân-bahâ Ḥasaneyn

Ḳıldı bunlarda cilve-i ism-i Şehîd
Oldılar her biri şehîd ü sa‘id

5) Sebeb-i Telif

Eserin kaleme alınma sebebinin izah edildiği bölümdür. Şâir, esmâü'l-hüsnâ şerhlerinin ve havassının birçok kişi tarafından kaleme alındığını ve kendisinin onların eserlerindeki özü alıp; ona göre bu şerhi yazdığını belirtir. Şâir bu durumu şu beyitlerinde izah eder:

İstedüm bende feyz-i Mevlâdan
K'olam âgâh sırr-ı esmâdan

Pey-rev oldum bu yolda pîrlere
‘İlm-i esmâ bilen habîrlere

İtdüm ol nüşha-i bedî‘ a nazar
Oldı manzûrum anda niçe ‘iber

Cümlenüñ zübdesin idüp tahtır
Kıldum elzem havâşşımı tahtır

Cem‘ idüp zübdesin havâşşından
Ol le‘âlün laţif hâşşından

Rişte-i nazmı eyledüm tezyîn
Aña reşk itdi silk-i dürr-i şemîn

Oldı nazmum lisân-ı Rûm üzre
Şerhin itdüm beyân-ı Rûm üzre

Esmâü'l-hüsnâ şerhlerinin yazılmasının bir sebebi, belki de en önemlisi, Allah'ın doksan dokuz ismini kim sayar veya ezberlerse onun cennete gireceği mealindeki hadis-i şeriftir ki; müellifin bu eseri kaleme almasında da etkili olmuş ve şâir bu hadise eserinde yer vermiştir.

B. Konunun İşlendiği Bölüm

Şâir sebep-i telif bölümünden sonra konun işlendiği bölüme yani esas mesele olan esmâü'l-hüsnâ şerhine geçer. Bu kısımda Allah'ın doksan dokuz ismi yer alır. İlk olarak esmâü'l-hüsnâ “Huve'llāhu'llezi lā ilāhe illā Hū terkibiyle başlar son olarak “eş-Şabūr” ismiyle son bulur. Önce isimler başlık halinde yer alır, ardından her isim üç beyitle izah edilir. Bu bölüm toplam 297 beyittir. Her bahsedilen ismin özelliği ve bazı isimlerin okunma sayısı verilir; bu şekilde o ismin muktezası olan şeyi elde edilebileceğine vurgu yapılır.

er-Rahmān

Bir kişi her namâzdan soñra
Ya‘ni Hâkka niyâzdan soñra

Dise yüz kez tamām er-Rahmān
Gelmeye aña ğaflet ü nisyān

Saht ise qalbi nerm ola anuñ
Şevki tā‘âte germ ola anuñ

el-‘Azîm
Okısa ger bu ismi bāy u faķîr
Anı ta‘zîm ide ‘azîz ü hâķîr

‘Ömri olduķca görmeye zillet
İdeler dā‘imā aña ‘izzet

Olmaya zāhirinde kibr u ğurūr
Bāṭını gül gibi ola mesrūr

el-Muķît

Her kimüñ ki ola kuvvâşî za‘if
Aña kuvvet vire bu ism-i şerîf

İtse bir tıfl girye şām ü şeher
Görmese râhâtı peder mâder

Okıyup küze üstüne üfüre
Şu koyup tıfla niçe kez içüre

C. Bitiş Bölümü

Bu bölüm, hâtime başlığı altında ele alınan mesnevinin bittiği kısımdır. Şâir, “Hâtime Der-beyân-ı Nâm u Târîh-i in Manzûme-i Mübârek” başlığı altında eserine son verir. Tenkitli metinde 20 beyit olan bu bölümde şâir, esmâ ile amel etmeyi diler ve bu zikirlerin kabrinde dostu olmasını ister.

Umarum kim Hüdâ-yı ‘azze ve cell
Zıkr-i esmâyı baña ide ‘amel

Gitmeye her biri lisânımdan
Bedenüm ayrılınca cânımdan

Aḫsen-i vech ile bu ezķarum
Ola ķabrümde münis ü yārım

Kim okursa bu nazmı şubḫ u mesā
Nāzıma eyleye bu resme du‘ā

Ola rüşen çerāğı Şubḫinüñ
Görine yüzi ağı Şubḫinüñ

Şâir mahlasını da söylediği bu bölümün son beytinde bir tarih kaleme almıştır. “Meşâriku'l-envâr” (مشاركات الانوار) tamlamasıyla düşürülen bu tarihteki harflerin sayı değerleri toplandığında eserin yazıldığı yıl olan Hicrî 930/ Miladî 1524 tarihi elde edilir:

Nâm u târiḫin itdüm istifsâr
Didi hâtif meşâriķu'l-envâr

8. METİN

Bi-ismihî Subhānehu ve Te‘ālā¹⁵*Fe‘ilātün Mef‘ilün Fe‘ilün*

1 Şad-hezārān hezār ḥamd ü şenā
Minnet-i bî-kıyās-ı lā-yuḥşā

Ol Ḥudā-yı cihān oldı sezā
Ki anuñ şun‘ idur kamu eşyā

Urdı ḳudretle ‘āleme bünyād
İtdi ḥikmetle Ādemi icād

Eyledi Ādemi hem ol Mevlā
Vākıf-ı ‘ilm-i ‘alleme’l-esmā¹⁶

5 ‘İlm-i esmāyı fehm idüp Ādem
‘Aḳl ile oldı irşād u a‘lem¹⁷

Āfitāb-ı tecelli-i esmā
Ḳalb-i insāna şaldı nūr-ı ziyā

Ḥükm-i taḳdiri virdi Mevlānuñ
Muḳteżāsun şıfāt u esmānuñ¹⁸

Zāhir oldı bu cümle esmādan
Nice ḳudret şıfāt-ı Mevlādan

İtseñ eşyāya diḳkat ile nazār¹⁹
Oldı bir isme her biri maḫzar

10 Ḳodı²⁰ her isme güne güne ḥavāş
Māşadaḳ düşdi añā ‘ām ile ḥāş²¹

Her biri ol ḥavāş ile her ān
Emr-i Ḥaḳ üzre itmede cevelān²²

Var her ismüñ hezār ma‘nāsı
Birdür ol cümleñ müsemması

**Der-Na‘t-ı Seyyid-i Kā’ināt ‘Aleyhi Efdālü’t-
taḫıyyāt**²³

Naḳd-i genc-i taḫıyyat u teslīm
Dürr-i tekrīm ü gevher-i ta‘zīm

Ola işār-ı pāy²⁴-ı şāh-ı rusul
Ki odur sırr-ı Ḥaḳ u maḫzar-ı kül

15 Ḳalbi mişḳāt-ı nūr-ı zāt oldı
Zāti²⁵ müstecmi‘-i şıfāt oldı

Maḫzar-ı ism-i zāt-ı Ḥaḳdur ol
Ḥaḳ-ı levḥ-i şıfāt-ı Ḥaḳdur ol²⁶

Ḳavli miftāḥ-ı bāb-ı raḫmetdür
‘Aḳlı mişbāḥ-ı sırr-ı ḥikmetdür

Bu sebebden o Ḥādi-i ümmet
Ümmetin zāta eyledi da‘vet

Ḥükm-i Furḳāmı āşikār itdi
Zāta da‘vetle ḥatm-i kār²⁷ itdi

20 Vākıf olsañ eger ḥaḳıḳatine
Cān virürdüñ cenāb-ı ḥazretine²⁸

Ḥātem-i enbiyā budur elḥaḳ
Nūr-ı zāt-ı Ḥudā budur elḥaḳ

Aña irsün şalātu Mevlānuñ
‘Adedince ḥurūf-ı esmānuñ

**Der-Evşāf-ı Çehār-yār-ı Güzün Rıdvanullāhi Te‘ālā
‘Aleyhim Ecma‘in**²⁹

Ḥazerāt³⁰-ı çehār-yār-ı resül
İtdiler Ḥaḳḳa da‘vetini ḳabül

Maḫzar-ı ism-i Ḥaḳ idi Şiddiḳ
İtdi ḳavl-i Muḫammedi taşdiḳ³¹

25 İsm-i ‘adle olub ‘Ömer maḫzar
Neşr-i dīn itdi ‘adl ile yek-ser³²

Virdi ‘Oşmāna revnaḳ ism-i Ḥalīm
Anda zāhir görindi ḥulḳ-ı selīm³³

Oldı zāhir ‘Alīde ism-i Velī
Andadır sırr-ı ḥikmet-i ezeli³⁴

Faḫr-i evlād-ı zīnet-i kevneyn³⁵
İki dürr-i girān-bahā Ḥasaneyn³⁶

Ḳıldı bunlarda cilve ism-i Şehīd
Oldılar her biri şehīd ü sa‘id

30 Cümle³⁷ aşḫāb u āl-i faḫr-ı cihān
Birin ism ile itdiler cevelān

¹⁵ Bi-ismihî Subhānehu ve Te‘ālā A1: Tevhīd-i Bārī A2: Der Tevhīd-i Bārī Cellet Esmāhu İ: N nüshasında besmele ve hamdele kısımları bulunmamaktadır. Söz konusu nüsha doğrudan, esmāü’l-hüsnā ile başlar.

¹⁶ Vākıf-ı ‘ilm-i ‘alleme’l-esmā A1, İ: Ḳābil-i ‘ilm-i cümle-i esmā A2.

¹⁷ Bu beyit sadece A1 nüshasında bulunmaktadır.

¹⁸ Muḳteżāsun şıfāt u esmānuñ A1, İ: Muḳteżāsun şıfāt-ı esmānuñ A2.

¹⁹ İtseñ eşyāya diḳkat ile nazār A1, İ: Cümle eşyā be-sırr-ı ḥükm-i ḳader A2.

²⁰ Ḳodı A1, İ: Virdi A2.

²¹ Māşadaḳ düşdi añā ‘ām ile ḥāş A2, İ: Oldılar maḫzar añā ‘ām ile ḥāş A1.

²² Bu beyit sadece A1 nüshasında bulunmaktadır.

²³ Der Na‘t-ı Seyyid-i Kā’ināt ‘Aleyhi Efdālü’t-taḫıyyāt A1: Der Na‘t-ı Seyyid-i Kā’ināt ‘Aleyhi Efdālü’s-şalavāt İ: Na‘t-ı Şehenşāh-ı Şa‘d-ı Aşfiyā A2.

²⁴ pāy A1: zāt A2, İ.

²⁵ Zāti müstecmi‘-i şıfāt A2, İ: Zāt-ı müstecmi‘-i şıfāt A1:

²⁶ Ḥaḳ-ı levḥ-i şıfāt-ı Ḥaḳdur ol A2, İ: Menşe’-i her-şıfāt-ı Ḥaḳdur ol A1.

²⁷ ḥatm-i kār A2, İ: ḥaşm-ı kār A1:

²⁸ 18. ve 20. beyitler A2 ve İ nüshalarında bulunmaktadır.

²⁹ Der-Evşāf-ı Çehār-yār-ı Güzün Rıdvanullāhi Te‘ālā ‘Aleyhim Ecma‘in A1: Der-Ta‘rif-i Çehār-yār-ı Güzün Rıdvanullāhi Te‘ālā ‘Aleyhim Ecma‘in İ: Vaşf-ı Çehār-yār-ı Güzün Raḳyallāhu ‘Anhum A2.

³⁰ Ḥazerāt A1: Ḥazret A2, İ.

³¹ İtdi A2, İ: Bildi A1.

³² yek-serA1, İ: tek-ser A2.

³³ ḥulḳ-ı selīm A2, İ: ḥulḳ-ı ‘aẓīm A1.

³⁴ Andadır sırr-ı ḥikmet-i Ezeli A1, İ: Andadır ḥikmet-i sırr-ı Ezeli A2.

³⁵ Faḫr-i evlād-ı zīnet-i kevneyn A2, İ: Faḫr-i evlād-ı seyyid-i kevneyn A1.

³⁶ İki dürr-i girān-bahā Ḥasaneyn İ: Biri oldı Ḥasan birisi Ḥüseyn A1: İki dürr-i bahā Ḥasaneyn A2.

³⁷ Cümle A2, İ: Sā’ir A1.

Oldı bunlardan aşfiyā rāzī
Cümlesinden ola Hüdā rāzī

Hüsna³⁸ Muqaddime-i Der-İktizā-yı Şerh ü Nazm-ı Esmāü'l-

‘Ulemā’-i şerī‘at-ı İslām
Şerh-i esmāda itdiler ikdām

Kimi itdi havāşşını taħrīr
Kimisi kıldı şerhini taşṫır

‘Arabī Fārisī ḳalīl ü keşīr
İtdiler şerh ü vaşṫını taħrīr

35 Her biri sözde gösterüp itnāb
Yazdılar şerhini bi-ğayr-i hisāb

Cümleden naḳş-bend-i Faşl-i Hītāb
H‘āce-i Pārsā-yı sidre-cenāb

Yazdı şerh-i havāşş-ı esmāyı
Anda gösterdi niçe ma‘ nāyı

‘Arabī lafz ile idüp inşā
Olmadı Türkiyāne perde-küşā

İstedüm ben de feyz-i Mevlādan
K‘olam āgāh sırr-ı esmādan

40 Pey-rev oldum bu yolda pīrlere
‘İlm-i esmā bilen ḫabīrlere

İtdüm ol nüşha-i bedī‘a nazār³⁹
Oldı manzūrum anda niçe ‘iber

Cümleñ zübdesin idüp taħrīr
Ḳıldum elzem havāşşını taħrīr

Cem‘ idüp zübdesin havāşşından
Ol le‘ālūñ laṫīf ü ḫāşşından

Rište-i nazmı eyledüm tezyīn
Aña reşk itdi silk-i dürr-i şemīn⁴⁰

45 Oldı nazmum lisān-ı Rūm üzre⁴¹
Şerhin itdüm beyān-ı Rūm üzre

Oḳıyanlar bunı yazanlar hem
İdeler Şubḫīye du‘ā her dem⁴²

İde rahmetlerin ziyāde Hüdā
Umarın müstecāb ola bu du‘ā

⁴³ ‘An Ebī Hureyrete raḫīya’llāhu te‘ālā ‘anh Ḳāle Resūlu’llāhi şallallāhu ‘aleyhi ve sellem: “İnne li’llāhi te‘ālā

tis‘aten ve tis‘ine ismen mi‘etün illā vāḫiden men aḫşāhā deḫale’l-cennete.” Şadaḳa Resūlu’llāh ve şadaḳa ḫabību’llāh.⁴⁴

Buyurur Ḥazret-i ḫabību’llāh
Cümle ṫoḳsan ṫoḳzduz ismu’llāh

Kim ol esmāyı eylese iḫşā
Cennete dāḫil ola rüz-i cezā

50 Ya‘ni zıkr itse anları dā‘im
Ola ‘uḳbāda cennete ‘āzim

Līk bu resmedür tarīḳ-ı şümār
Ki elif lām ile ola izḫār

Böyle⁴⁵ zıkr eylemekdedür ta‘zīm
Eyle ḳavl-i meşāyiḫi⁴⁶ teslīm

Olma ḫarf-i nidā ile zākir
Böyledür ḳavl-i ḡā‘ib ü ḫāzır

Bu şürūṫi ri‘āyet eyle müdām
Zıkr-i esmāyı ‘ādet eyle müdām

55 İtme şartında ḡaflet ü taḳşīr
Görine tā ki sür‘at-i te‘şīr

Böyle zıkr eyleyen bu esmāyı
Mesken eyler behişt-i a‘lāyı

Yā İlähī bi-ḫürmet-i esmā⁴⁷
Bi-ḫavāşş u bi-‘izzet-i esmā⁴⁸

Bi-tecellā-yı sırr-ı zāt u şifāt
Ki mezhāhirde gösterir āyāt

Aḫḳar-ı nās⁴⁹ Şubḫī-i dervīş
Ola ‘aşḳuñla dā‘imā dil-rīş

60 Bula behre şifāt-ı esmādan⁵⁰
İrişe zātuña bu ma‘nadan

Göster ol ‘āşıḳa tarīḳ-ı reşād
Eyle semt-i hidāyete irşād⁵¹

Huve’llāhu’llezi lā ilāhe illā Hū
Her kimüñ virdi olsa bu terkīb
Oḳusa rüz u şeb ‘ale’t-tertib

ḫabību’llāh A1: Ḳāle’n-nebiyyu şallallāhu ‘aleyhi vesellem: İnne li’llāhi te‘ālā tis‘aten ve tis‘ine ismen mi‘aten illā vāḫiden men aḫşāhā deḫale’l-cennete ‘An Ebī Hureyrete raḫīyallāhu ‘anh revāhu’l-Buḫārī A2: Ḳāle Resūlu’llāhi şallallāhu ‘aleyhi ve sellem İnne li’llāhi te‘ālā tis‘aten ve tis‘ine ismen mi‘aten illā vāḫiden men aḫşāhā deḫale’l-cennete İ.

⁴⁴ Ebū Hureyre radyallāhu teālā anḫ Resūlullāh aleyhissalātu vesselāmin şöyle buyurduḡunu söyledi: “Allah Teālā hazretlerinin doksan dokuz -yüzden bir eksik- ismi vardır. Kim bunları sayarsa cennete girer.” Allah’ın resulü ve habibi doğru söylemiştir.

⁴⁵ Böyle A1, A2: Bu İ.

⁴⁶ ḳavl-i meşāyiḫi A2, İ ḳavl-i meşāyiḫe A1.

⁴⁷ bi-ḫürmet-i esmā A1, İ: bi-ḫürmetü’l-esmā A2,

⁴⁸ bi-‘izzet-i esmā A1: bi-‘izzetü’l-esmā A2, bi-ḫavāşş u münāfi‘-i eşyā İ.

⁴⁹ Aḫḳar-ı nās A1, İ: Aḫḳaru’n-nās A2.

⁵⁰ şifāt-ı esmādan A1, A2: şifāt u esmādan İ.

⁵¹ 34, 35, 36, 39, 40, 42,50, ve 58 numaralı beyitler sadece A1 nüshasında bulunmaktadır.

³⁸ Muqaddime-i Der-İktizā-yı Şerh ü Nazm-ı Esmāü'l-Hüsna A1: Der-Şürü‘-ı Nazm-ı Ḥavāşş-ı Esmāü'l-Hüsna İ: Şürü‘-ı Nazm-ı Ḥāşş-ı Esmāü'l-Hüsna A2.

³⁹ İtdüm ol nüşha-i bedī‘a nazār A2, İ: Eyledüm ol şürūḫa cümle nazār A1.

⁴⁰ 33, 36,37,38,43 ve 44 numaralı beyitler A2 ve İ nüshasında bulunmaktadır.

⁴¹ Oldı nazmum lisān-ı Rum üzre A2, İ: Anı yazdum lisān-ı Rūm üzre A1.

⁴² İdeler Şubḫīye du‘ā her dem A2, İ: Olalar mazḫar-ı ‘atā vü kerem A1.

⁴³ ‘An Ebī Hureyrete raḫīya’llāhu te‘ālā ‘anh Ḳāle Resūlu’llāhi şallallāhu ‘aleyhi ve sellem: “İnne li’llāhi te‘ālā tis‘aten ve tis‘ine ismen mi‘etün illā vāḫiden men aḫşāhā deḫale’l-cennete” şadaḳa Resūlu’llāh ve şadaḳa

İrişüp⁵² sırr-ı nefy vü işbâta
Rabt ider qalbi hâzret-i zâta

İde⁵³ âteş gibi derûna eşer
Yandıra⁵⁴ mâsivâyı ser-tâ-ser

er-Rahmân

65 Bir kişi her namâzdan şöña
Ya'ni Hâkka niyâzdan şöña

Dise yüz kez tamâm er-Rahmân
Gelmeye aña gaflet ü nisyân

Saht ise qalbi nerm ola anuñ
Şevkı tã'âte germ ola anuñ

er-Rahîm

Her kimüñ virdi er-Rahîm olsa
Vechi var⁵⁵ müşfik u kerîm olsa

Günde yüz kerre eyleyen tekrâr
Olur elbette müşfik u gam-ğ'âr

70 Bendegân-ı Hudâya şefkat ider
Rıfık ile hilm ile naşihat ider

el-Melik
El-Melik ismini⁵⁶ süren her bâr
Ola⁵⁷ mir'ât-ı qalbi pür-envâr

Ola rüşen derûnı mâh gibi
Hüküm ide her kulüba⁵⁸ şâh gibi

Qıla dervâze-i hâkâ'ıki bâz
Ola huddâm aña mülük-i mecâz

el-Quddüs
Her ki vaqt-i zevâlde her rüz
Olsa bu ism ile lisân-efrüz

75 Ola âyîne-i derûnı pâk
Göre mañbûb-ı qudsi ol bî-bâk

Pâk⁵⁹ olup nefsinüñ şifâtından
İre envâr-ı qudse zâtından

es-Selâm

Her kim olsa bu ism ile meşgûl⁶⁰
Ola şâhib-selâmet ü mañbûl

Cümle esmâdan eyleyüp müfrez
Oķısa hasteye yüz on beş kez

İre elbette şıhâte bîmâr
Luft-ı Hâk derdine ide⁶¹ tîmâr

el-Mü'min
80 Her ki⁶² bu ismi kendide getüre
Oķıyup yâhud üstüne üfüre

Bulmaya qalbine zafer şeytân
Bula zâhırde her hâşardan emân

Kendüsinden emîn ola 'âlem
Ola kibr ü gurûrdan eslem

el-Müheymin
Her ki bu ismi ğusl ile şad-bâr
Oķıya her gün eyleyüp tekrâr

Olur elbette ehl-i bâtına yâr
Sırr-ı Hâkdan görür niçe âşâr

85 Olur ef'âlinüñ nighbânı
İrişür aña feyz-i Sübbhânî

el-'Azîz
Her ki bu ismi kırık gün kâmil
Oķusa gör nedür⁶³ aña hâşıl

Ki gelür aña ni' met-i dünyâ⁶⁴
Nesneye çekmez ihtiyâc aşlâ

İdicek her namâz-ı şubhî edâ
Qırık bir kerre oķuya ammâ

el-Cebbâr
Her ki bu isme iştiğâl itse
Ya'ni taqdim-i kıl ü kâl itse⁶⁵

90 Her seherde yigirmi bir kerre
Oķıyan kimse düşmeye şerre⁶⁶

Dest-i zâlimde çekmeye zahmet⁶⁷
Bula⁶⁸ fevz ü necâh ile râhat

el-Mütekebbir
Her ki bu ism ile olup der-kâr⁶⁹
Oķısa câme-ğ'âbda deh bâr

Şöña cem' olsa ol helâli ile
Ba' dehu ğusl idüp getürse dile

⁵² irişüp A1, İ: irişür A2.

⁵³ ide A1, İ: ider A2.

⁵⁴ yandıra A1, İ: yandırur A2.

⁵⁵ vechi vâ A1, N: veca' i A2.

⁵⁶ ismini A1, İ, N: virdini A2.

⁵⁷ ola A1, N: göre A2, İ.

⁵⁸ her kulüba A1, N: ol kulüba İ: mülk-i qalbe A2.

⁵⁹ pâk A1, N: bâk A2.

⁶⁰ ism ile meşgûl A2, İ: isme ger meşgûl A1, N.

⁶¹ ide A1, İ, N: ider A2.

⁶² ki A1, İ, N: kim A2:

⁶³ gör nedür A2, İ: gündüzün A1, N.

⁶⁴ Ki gelür aña ni' met-i dünyâ A1, N: Yüz tutar aña ni' met-i dünyâ A2.

⁶⁵ Her ki bu isme iştiğâl itse/ Ya'ni taqdim-i kıl ü kâl itse A1, N: Her ki bu isme eyleyüp tekrâr/ Eylese kıl ü kâlden taqdim A2, İ.

⁶⁶ Oķıyan kimse düşmeye şerre A1, N: Oķusa tâbi' olmaya şerre A2, İ.

⁶⁷ zahmet A1, N: mihnet A2, İ.

⁶⁸ Bula A1, A2, N: Bu İ.

⁶⁹ der-kâr A1, A2, N: tekrâr İ.

	Vire bir müttakî veled aña Haq Ola Haqkuñ liqāsına ⁷⁰ elyaq		el-Vehhāb Çün güneş rüşen ide āfākı Ger ⁷⁹ qılarsañ namāz-ı işrākı ⁸⁰
95	el-Hālīk Kim ki bu isme iştiğāl eyler Zātını mazhar-ı cemāl eyler		Ba' dehu secdeye varup yek-bār Yedi kerre bu ismi kıl tekrār
	Bir melek halk idüp aña Allāh Zıkr ider Haqkı ol melek her gāh		Qalmaya hācetün halāyıkdan İresün her murāda Hālīkdan
	Zıkr ü tesbīhinün bi-emr-i Hudā ⁷¹ Aña eyler sevābını i' t̄a		er-Rezzāk İdesin çün namāz-ı şubhı edā Ol bu ism-i laṭīf ⁸¹ ile güyā
	el-Bārī İsm-i Bārī 'aceb mü 'eşşirdür Luṭf-ı te'şīri fāş ü zāhirdür		Olduğuñ hānede olup devvār Okı her küşede bunı tekrār ⁸²
	Kim ki bu ism ile taqayyüd ider Keşf olur aña dürlü dürlü 'iber	115	Tā ire anda feyż-i Rabbānī Bulasın ni' met-i firāvānı
100	Dā 'imā t̄a' at-i Hudāda olur İki 'ālem murādını o bulur		el-Fettāh Her ki bu ism ile olup dem-sāz Dise heftād bār ba' de namāz ⁸³
	el-Muşavvir Naqş-ı maḥlūkı gör Muşavviriden Haber al sırr-ı şun' -ı Qādiriden		İde mir 'āt-i kalbini rüşen Feth ola müşkili be-vech-i ḥasen ⁸⁴
	Kim ki bu ism-i pāke şuğl eyler Görmez āyīne-i derūnı keder		Hem bu ismi okurken eyle ḥayā Elüñi gözün üzre қо 'amdā
	Vech-i maşnū' a olaraq nāzır Şāni' a intikāl ider āḥir		el-'Alīm Cümle esmā çü Haq şifātıdır Bu 'Alīm ismi ism-i zātīdür
	el-Ġaffār Ol ki bu ism ile müdāvim ola ⁷² Cürmi ma' fūv u cānı sālīm ola ⁷³	120	Zıkr iderseñ bu ismi şıdık ile ger Der-i 'ilmi ⁸⁵ açar saña dāver
105	Olduğunca şalāt-ı cum' a ⁷⁴ edā Kim ki yüz kez bu ismi ⁷⁵ zākir ola		'İlm-i zāhırla 'ilm-i bātını hem Bilesün kāruñ olmaya mübhem
	Cümle ' işyānı ' afv olur ⁷⁶ anuñ İrişür cüd u luṭfi Mevlānuñ		el-Qābız Feyż-i rüziden olsañ āvāre Eyle bir girdeyi çihil pāre
	el-Qahhār Eyle bu ismi vird şubh u mesā Qahr ola saña qaşd iden a' dā		Her birinün yaz üstüne anı Qırık gün hem gıdā idin anı ⁸⁶
	Ḥubb-ı dünyā gide ⁷⁷ derūnuñdan Nefs-i emmāre geçmeye saña fen		Emīn ol açlık belāsından Baş ire Qābızuñ ' aṭāsından
	Sālīm ol mekr-i cinn ü şeytāndan Hişşe al ⁷⁸ hātem-i Süleymāndan	125	el-Bāsıt Qaldırup el Hudāya ⁸⁷ vaqt-i seḥer

⁷⁰ liqāsına A2, İ: esāsına A1, N.

⁷¹ Zıkr ü tesbīhinün bi-emr-i Hudā A1, N: Ol melek dā 'imā bi-emr-i Hudā A2, İ.

⁷² ola A1, İ, N: olur A2.

⁷³ ola A1, İ, N: olur A2.

⁷⁴ şalāt-ı cum' a A1, İ, N: namāz-ı cum' a A2.

⁷⁵ ismi A1, İ, N: isme A2

⁷⁶ olur A1, İ, N: ola A2.

⁷⁷ gide A1, İ, N: gider A2.

⁷⁸ al A1, İ, N: ol A2.

⁷⁹ Ger A1, İ, N: Ki A2.

⁸⁰ Namāz-ı işrākı A1, İ, N: şalāt-ı işrākı A2.

⁸¹ ism-i laṭīf A1, İ, N: ism-i cüd A2.

⁸² bunı tekrār A1, N: anı deh bār A2.

⁸³ Dise heftād bār ba' de namāz A1, İ, N: Diye yetmiş temām ba' dehu namāz A2.

⁸⁴ be-vech-i ḥasen A1, İ, N: bu vech-i ḥasen A2.

⁸⁵ Der-i 'ilmi A1, İ, N: Bāb-i 'ilmi A2.

⁸⁶ Qırık gün hem gıdā idin anı A1, N: Qırık gün kıl tenāvül ol nānı A2: Bi-çihil rüze dil hem ol nānı İ.

⁸⁷ Hudāya A2, İ: du'āya A1, N.

- Zıkr iderseñ bu ismi on kez eger
- Def' idüp ihtiyâcuñı Bārī
Seni eyler su'âlden 'ârī⁸⁸
- Oğduğda bu ismi bî-takşır
Elüñi sür yüze budur tedbîr
- el-Hâfîz
İsm-i Hâfîzde böyle kondı havâş
Oçıyan düşmeninden ola halâş
- Eyleyüp def' -i haşm için niyyet
Oçıyanlar bulurlar emniyyet
- 130 Okı yetmiş biñe varınca 'aded
Haşmuñı pest ider⁸⁹ Hudâ-yı Ehad
- er-Râfî'
Nişf-ı şebden irince nişf-ı nehâr
Kim ki bu ismi eylese tekrâr
- Rif' at ü şân ile güzide ola
Pâye-i devlete reside ola
- Mazhar oldı mülük bu nâma
İrdiler câh-ı maşşad u kâma
- el-Mu' izz
İki 'âlemde ' izzet ister iseñ
Dîn ü devletle şân bulam dir iseñ
- 135 Şeb-i işneyn ü cum' ada her gâh
Virdüñ olsun bu ism-i pâk-i İllâh⁹⁰
- Halk içinde ' azîz ü muhterem ol
' İzzet ü i' tibârda ' alem ol
- el-Muzill
Havf iden kimse şerr-i zâlimden
İde bu ismi hırz-ı cân u beden
- Diye yetmiş beşe varınca hemân
Secdeye kıoya başını ol ân
- Yâd idüp nâm-ı haşmı ide du' â
Kıla ol zâlimi zelil Hudâ
- es-Semî'
Ger olursañ bu ism ile⁹¹ meşgûl
İde Allâh her du' âñı⁹² kabûl
- 140 Pencşenbih günü berây-ı Hudâ
Eyledükde duhâ⁹³ namâzın edâ
- Oğusañ beş yüze varınca⁹⁴ 'aded
Müstecâb eyleye du' âñı Ehad
- el-Başîr
Her ki bu ismi cum' a gün şad-bâr
Kalb-i hâlîşle zıkr ide tekrâr
- Nazar-ı Hâlîka ola maşşûş
Böyledir şübhe eyleme bu huşûş⁹⁵
- 145 Okımağ isteyüp iden ezber
Farz u sünnet arasını gözler
- el-Hakem⁹⁶
Vaqtı bu ismüñ oldı nişfu 'l-leyl
Oçıyup sürmege iderseñ meyl
- Evvelâ kıl teheccüdi andan
Okı bu ismi şevk ile cândan
- Olasın sırr-ı kudrete vâkıf
Söyleye güş-ı hüşuña hâtîf
- el- ' Adl
Halkı teşhîre niyyet eyler iseñ
Kendüñe böyle himmet eyler iseñ
- 150 Leyle-i cum' ada alup bir nân
Anı eyle⁹⁷ yigirmi pâre hemân
- Her birine bu ismi kıl tahtır
Pes gîdâ eyle bundadır te' şîr
- el-Laţîf
Ger dilerseñ ma' išet -i⁹⁸ kâfi
Evvelâ eyle kalbünü şâfi
- Günde bu ismi oçıyup şad-bâr
Gör nice gösterir⁹⁹ saña aşâr
- Def' olur her zarüretüñ âsân
Hem irişmez ma' aşuña noşşân
- el-Habîr
155 Ey olan nefsinüñ giriftarı
Şehvet-i hâminüñ hevâdârı¹⁰⁰
- Dâ' im eyle bu ismi vird-i zebân
Tâ halâş eyleye seni Yezdân
- Nefs-i bed hüy-ı bed gide senden
Hüsn-i hulq ehli şerm ide senden
- el- Halîm

⁸⁸ Def' idüp ihtiyâcuñı Bārī/ Seni eyler su'âlden 'ârī A1, N: Başı ide h'ân-ı rızkuñı Bâsıt / Ola senden su'âl-i haber sâkıñ A2, İ.

⁸⁹ ider A2, İ: ide A1, N.

⁹⁰ Şeb-i işneyn ü cum' ada her gâh/ Virdüñ olsun bu ism-i pâk-i İllâh A1, N: Leyl-i cum' a şeb-i düşenbihde/ Okı bu ismi şehirde vü dihde İ: Leyl-i cum' a şeb-i düşenbihde/ Sür bu ismi şehirde vü dihde A2.

⁹¹ ism ile A1, İ, N: isme A2.

⁹² du' âñı A1, İ, N: du' anı A2.

⁹³ duhâ A1, İ, N: şubh A2.

⁹⁴ varınca A1, N: irince A2, İ.

⁹⁵ Böyledir şübhe eyleme bu huşûş A1, İ, N: Şübhe itme ki böyledür bu huşûş A2.

⁹⁶ El-Hakem A1, İ, N: El-Hakim A2.

⁹⁷ Anı eyle A1, N: Eyle anı A2, İ.

⁹⁸ ma' išet-i kâfi A2, İ: ma' aşuña kâfi A1, N.

⁹⁹ gösterir A1, İ, N: görünür A2.

¹⁰⁰ hevâdârı A1, A2, N: giriftarı İ.

Oldı hikmetle bu mübârek nâm
Ġars u Ġarş ehline gerekli tamâm

Ġars-ı eşcâr iderken okısalar¹⁰¹
Ġarş tohum olduğı zamân diseler

160 Ne dikilse bütün olur a' lâ
Ne ekilse ider ziyâde Ġudâ

el-^c Azîm
Okısa ger bu ismi bây u fakîr
Anı ta' zîm ide ' azîz ü ħaķîr

' Ömri olduķca görmeye zillet
İdeler dâ' imâ aña ' izzet

Olmaya zâhirinde kibr u Ġurûr
Bâġını gül gibi ola mesrûr

el- Ġafûr
Virdi ' âşîye¹⁰² müjde ism-i Ġafûr
Vird iden kimseler olur maġfûr

165 İtse bir ħul Ġudâsına ' işyân
Olmaya cürmine ħad ü pâyân

Ġılsa bu ism ile Ġudâya niyâz
Der-i Ġufrânı Ġaķ ider¹⁰³ aña bâz

eş-Şekûr
Her kimüñ çeşmi olsa tîre vü târ
Ol bu ismi dise çihil yek bâr

Âb ile destini idüp nem-nâk
Gözüne okuduķca sürse pâk¹⁰⁴

Giderek rûşen ola dîdeleri
Dâ' imâ arta ħuvvet-i başarı

170 el-^c Aliyy
Her ki bu ismi okıya¹⁰⁵ dâ' im
Ya yazup başına ħoya¹⁰⁶ dâ' im

Ger fakîr ise aġniyâdan ola
Ger ġarîb ise âşinâdan ola

İrişe ' âķıbet vilâyetine
Ġavışa şihġat ile ħasretine

el- Kebîr
Yoķ bu ismüñ ħavaşsına ġâyet
Bunda vardur ġarîb ħaşıyyet

Kim ki bu ismi bî-şümâr süre¹⁰⁷
Ġalkdan ħadr u i' tibâr göre

175 Olmaya zâhirinde¹⁰⁸ istikbâr
Arta ħilm ü tevâzu' ı her bâr

el-Ġafîz
Ġavf iden kimse ins ile cinden
Düşmenüñ ħıķd ü şerr ü mekrinden¹⁰⁹

Bed lisândan yavuz nazarlardan
Âfet ü fitne vü ħaġarlardan

Yaza bu ismi bend¹¹⁰ ide ħolına
Emn-i Ġaķda muġâfazat¹¹¹ oluna

el-Muķît
Her kimüñ ki ola ħuvâşı za' if¹¹²
Aña ħuvvet vire bu ism-i şerîf

180 İtse bir tıfl girye şâm ü seġer
Görmese¹¹³ râġatı peder mâder

Okıyup kûze¹¹⁴ üstüne üfüre
Şu ħoyup tıfla niçe kez içüre

el-Ġasîb
Bir kesüñ olsa ħavfi¹¹⁵ bir kesden
Gözlese anı piş ile¹¹⁶ pesden

Süre bu ismi heft rûz tamâm
Anı terk itmeye ne şubġ u ne şâm

İtmeye bir zarar aña düşmen
Başlaya lik pencşenbihden

185 el- Celîl
Her kim itse bu ismi bî-taķşîr
Misk ile za' ferân ile taġrîr

Yutsa ol kâġadı¹¹⁷ geh ü bî-gâġ
İrişe aña feyz u cüd-ı İlâġ

Ġalk içinde büzürg-vâr ola ol
Şâġib-i ħadr u i' tibâr ola ol

el-Kerîm
Her kim isterse ' izzet ü ikrâm
Yatacaķ demde¹¹⁸ zikri ola bu nâm

Ġ'âba varsa bu ismi zikr iderek
Aña eyler du' â felekde¹¹⁹ melek

¹⁰¹ okısalar A1, İ, N: okıyalar A2.

¹⁰² Virdi 'âşîye A1, N: 'Âşîye virdi A2, İ.

¹⁰³ Der-i ġufrânı Ġaķ ider aña bâz A1, N: Der-i ġufrân-ı Ġaķ olur aña bâz A2, İ.

¹⁰⁴ Gözine sürse okıduķca pâk A1, İ, N: Gözüne okıduķca sürse o pâk A2.

¹⁰⁵ okıya A1, İ, N: okısa A2.

¹⁰⁶ ħoya A1, İ, N: ħosa A2.

¹⁰⁷ süre A1, İ, N: sürse A2.

¹⁰⁸ zâhirinde A1, N: zâhir andan A2, İ.

¹⁰⁹ Düşmenüñ ħıķd ü şerr ü mekrinden A1, N: Düşmenüñ ħîle vü daġāsundan İ: Hem daġı düşmenüñ ġavġasından A2.

¹¹⁰ Bend A1, A2, N: bende İ.

¹¹¹ muġâfazat A1, İ, N: muġâfaza A2.

¹¹² Her kimüñ ki ola ħuvâşı za' if A1, İ, N: Olsa bir kimsenüñ kuvâşı za' if A2.

¹¹³ Görmese A1, N: Bulmasa A2, İ.

¹¹⁴ kûze A1, İ, N: bardaķ A2.

¹¹⁵ olsa ħavfi A1, N: ħavfi olsa A2, İ.

¹¹⁶ piş ile A1, İ, N: pişden A2.

¹¹⁷ kâġadı A1, A2, N: kâġazı İ.

¹¹⁸ Yatacaķ demde A1, İ, N: Ġ'âb vaktinde A2.

¹¹⁹ Aña eyler du' â felekde melek A1, N: Aña eyler du' â bu resme melek A2, İ.

- 190 Dir ki ey¹²⁰ Hālîk-ı benî Ādem
Eyle bu ‘abd-i aḥḳarı ekrem
er-Raḳīb
Kim ki bu ismi rûz u şebde süre
Oḳıyup ehl ü mâline üfûre
Ehl ü mâli selâmet üzre ola¹²¹
Kendüsi emn ü râḫat üzre ola
Şuḡl idenler bu ism ile¹²² her bār
Yedi kerre ide anı¹²³ tekrār
el-Mucīb
Kim dilerse du‘ āsı ola ḳabûl
Ola bu isme dā’imā meşḡul
- 195 Eyleye faẓl-ı Hālîk-ı bî-çün¹²⁴
Her du‘ āsın icābete maḳrûn
Eyler¹²⁵ anuñ müsebbibü’l-esbāb
Her su’ālin ḳarîn-i ḫüsn-i cevāb
el-Vāsî‘
Ey ḳanā‘ atde olmayan ḳā’im
Oḳı bu ismi cān ile dā’im
Saña Ḥaḳdan hezār ni‘ met ire
Rızḳuña vüs‘ at ü kifāyet ire
Ḥāne-i ḳalbūñi ferāḫ ide hem
Rızḳ için cānuña irişmeye ḡam
- 200 el-Hakīm
Her kimüñ müşkili ziyād olsa
Ḳalsa nā-çār u nā-murād olsa
İde bu ismi dā’imā tekrār
Eyleye vird ü zıkr¹²⁶ leyl ü nehār
Ḳıla¹²⁷ ol müşkili Ḥudā āsān
İre aña kifāyet-i Yezdān¹²⁸
el-Vedūd
İki zevc ortasında olsa şıḳāḳ
Ger dilersen mücerred ola vifāḳ
Oḳı bir loḳma üzre bu nāmı
Yidür anlara eyle iḳdāmı
- 205 İdeler bir birine ‘arz-ı vidād¹²⁹
Ortadan def‘ ola cidāl ü ‘inād¹³⁰
- el-Mecīd
Her kim olsa şikeste-ten dā’im
Ola eyyām-ı beyzada şā’im
Diye bu ismi idicek iḫtār
Bir degil belki zıkr ide bisyār
İrişe derdine devā Ḥaḳdan
Yetişe cismine ḳuvā¹³¹ Ḥaḳdan
el- Bā’ iş
İsm-i Bā’ işdür ekrem-i esmā
Bu ider mürde dilleri iḫyā
210 Olsa bir dil hevā ile mürde
İtse sevdā derünun efsürde
Aña¹³² bu ism ile ḫayāt irişe
‘Ömrine māye-i şebāt irişe
eş-Şehīd
Her kimüñ serkeş olsa ferzendi
Ura bu ism ile aña bendi
Her seḫer āsumāna yüz tuta hem
Diye bu ismi ṭurmayup¹³³ dem dem
Ola ferzendi emrine tābi‘
Olmaya çekdügi emek¹³⁴ zāyi‘
215 el-Haḳ
Her kimüñ olsa nesnesi ḡā’ib
Yitügin bulmasa ḳalup ḫā’ib
Bula bir çār kûşe kâḡadı¹³⁵ hem
İde her kûşede¹³⁶ bu ismi raḳam
Ortaya yaza şey’inüñ nāmın
Anı āḫir bulup ala kāmın
el-Vekīl
Ḳorḳulı işlere düşen ādem
Bu şerif ismi zıkr ide her dem
Her namāzuñ soñunda ger şad-bār
Oḳıyup secde birle¹³⁷ itse şümār
220 Ḥavfdan ḳalbi pāk u ‘āri ola
Ḥaḳ Te‘ālā nigāh-dārı ola
el-Ḳaviyy
Ey ‘adū üzre isteyen ḳuvvet
Saña bu ism ile gelür ḳudret¹³⁸

¹²⁰ Dir ki ey A1, N: Ki eyā A2, İ.

¹²¹ ola A2, İ: ḳala A1, N.

¹²² ism ile A1, İ, N: isme A2.

¹²³ ide anı A1, İ: anı ide N: anı ḳıla A2.

¹²⁴ bî-çün A2, İ: bi-çün A1, N.

¹²⁵ Eyler A1, İ, N: İde A2.

¹²⁶ vird ü zıkr A1, N: zıkr ü vird A2.

¹²⁷ ḳıla A1, İ, N: ide A2.

¹²⁸ Yezdān A1, İ, N: Mennān A2.

¹²⁹ ‘arz-ı vidād A1, İ, N: ‘arz-ı vifāḳ A2.

¹³⁰ def‘ ola cidāl u ‘inād A1, N: def‘ ola şıḳāḳ u fāḳ A2: def‘ cidāl u ‘inād İ.

¹³¹ ḳuvā A2, İ: ḳavī A1, N.

¹³² Aña A1, İ, N: Eger A2.

¹³³ ṭurmayup A1, İ, A2: durmayup N.

¹³⁴ emek A2, İ: anuñ A1, N.

¹³⁵ Kâḡadı A1, A2, N: kâḡazı İ

¹³⁶ kûşede A1, N: kûşeye A2.

¹³⁷ birle A1, İ, N: ile A2.

¹³⁸ ḳudret A1, İ, A2: ḳuvvet N.

- Okı bu ismi tırma şubh u mesā
 uvvet-i alb hāşıl ola saña
- Seni hāşmuñ görince havfa düşe
 Bi z-zarüre şalāh ile görüşe
- el-Metīn
 Her kimüñ gönli bī-arār olsa
 Ehl-i telvīn ü süst-kār olsa
- 225 Süre bu ismi şıdk ile dā'im
 Ola her işde şābit ü ā'im
- Gelmeye göñlüne perīşānlık
 Bula her müşkilinde āsānlık
- el-Veliyy
 Kim oursa¹³⁹ bu ismi pey-der-pey
 Keşf-i esrār ide¹⁴⁰ aña her şey
- Çok ola dōstı vü aıbbāsi
 Olmaya şerre ādir a' dāsi
- Buña şuql idenüñ Hūdā-yı Celīl
 ālını hāle eyleye tebdīl
- 230 el-Hāmīd
 Olmak¹⁴¹ isterse bir kişi bi z-zāt
 Hüsni ahlāk ile hāmīde-şifāt
- Ola bu ism-i pāk ile meşgūl
 Bula dil-h'āhına arīk-ı vuşul
- Oı¹⁴² kesüñ luf-ı Hāzret-i Bārī
 İde zātın zemīmeden 'ārī
- el-Muħşī
 Bir kese hāşm olup¹⁴³ niçe esrār
 İtseler hāına 'abeş güftār
- ılsalar hep 'uyübını ta' dād
 Olsa nāmı hemīşe zemmi ile yād
- 235 İde bu nāmı¹⁴⁴ vird-i alb ü zebān
 Ola bed-gūlarına 'aqd-i lisān
- el-Mubdī'²
 İtse bir kimse bir işe āğāz
 İde bu ism ile¹⁴⁵ Hūdāya niyāz
- Diye her kārūñ ibtidāsında
 Göre çok ayrı intihāsında
- Olmaya bir işi anuñ ebter
 Bula kārında dürlü fa' ideler
- el-Muħyī
 Zıkr idenler bu ismi leyl ü nehār
 Dīde-i albi itdiler bīdār
- 240 Bu ider mürde dilleri ihyā
 Ola¹⁴⁶ hıkmitle mazhar-ı 'īsā
- Sende sür rüz u şebde¹⁴⁷ bu nāmı
 Alasın sırr-ı rūhdan kāmı
- el-Mumīt
 Nefis öldürmek isteyen ādem
 Ala bu seyfi destine her dem
- Şuql ide her maħalde bu nāma
 Dimeye līk hāşş ile¹⁴⁸ 'āma
- Nefsi hem hāşmı¹⁴⁹ āhır ola helāk
 Kendüsün¹⁵⁰ eyleye Hūdā bī-bāk
- 245 el-Hayy
 Oldılar emr edince bār-i Hūdā
 Mazhar-ı ism-i Hay amu eşyā
- Kim müdāvīm olursa şām u seher
 albini emr-i Hāqla zinde ider
- Şu gibi sür bu ismi pey-der-pey
 Ve mine'l-mā'ı külle şeyin Hay¹⁵¹
- el-ayyūm
 Ol bu ismüñ havāşşına vāıf¹⁵²
 Olasın sırr-ı udreti¹⁵³ ārif
- Her kim olsa bu ism ile gūyā
 Ola muħtāc hāk-ı 'ālem aña
- 250 Olmaya ğayra ihtiyācı anuñ
 Ola albinde ibtihācı anuñ
- el-Vācid
 Yitügin bulmak¹⁵⁴ isteyen ādem
 İde bu ismi kāğad¹⁵⁵ üzre raam
- Yüzine baup oıya her bār
 Bula maşüdi neyse āhır-i kār
- İre hem zevk-ı vecd ü vicdāna
 Ola lāyık bu luf u ihsāna
- el-Mācid
 Bir ulu kimse düşse devletden

¹³⁹ oursa A1, İ, N: oısa A2.

¹⁴⁰ Keşf-i esrār ide A1, İ, N: Keşf ide sırrını A2.

¹⁴¹ olmak A1, N: olmağ İ: olsun A2.

¹⁴² Oı A1, İ, N: O A2.

¹⁴³ olup A1, İ, N: olur A2.

¹⁴⁴ nāmı A1, N, İ: ismi A2.

¹⁴⁵ ism ile Hūdāya A1, İ, N: ism-i Hūdāya A2.

¹⁴⁶ Ola A1, N: Oldı A2, İ.

¹⁴⁷ rüz u şebde A1, İ, N: rüz şebde A2.

¹⁴⁸ hāş ile 'āma A1, İ, N: hāşsa vü 'āma A2.

¹⁴⁹ Nefsi hem hāşmı A1, A2: Hāşmı hem nefsi N.

¹⁵⁰ Kendüsün A1, İ, N: Kendüsün A2.

¹⁵¹ Kur'an-ı Kerim, Enbiyā 21:30 "Diri olan her şeyi sudan meydana getirdik."

¹⁵² Ol bu ismüñ havāşşına vāıf A1, İ, N: Ol ismüñ havāşşına vāıf A2.

¹⁵³ sırr-ı udreti A1, İ, N: .sırr-ı udrete A2.

¹⁵⁴ bulmak A1, A2, N: bulmağ İ.

¹⁵⁵ kāğad A1, A2, N: kāğaz İ.

- ‘ Āciz olsa belā-yı zilletden¹⁵⁶
- 255 Diye biñ kerre¹⁵⁷ günde bu nāmı
İrişe aña Hāḳḳuñ¹⁵⁸ in‘ amı
- Yine ol şaḥşa devlet ola naşib
Def‘ ide zilleti Hūdā-yı Mucīb¹⁵⁹
- el-Vāhid
İsm-i Vāhid olursa zikrūñ eger
Seni Hāḳḳıñ ile vahid eyler
- Emr-i tā‘ atda farz u sūnnetde
Künc-i vaḥdetde bezm-i keşretde
- Dinilür nāmuña yegāne senūñ
Yayılr şöhretūñ cihāna senūñ
- 260 el-Eḥad
Eḥad isminde böyle oldı ḥavāş
Ki süren kimse ola ḥāşşu‘l-ḥāş
- Her kim olsa bu ism ile zākir¹⁶⁰
Zāhir u bāḥir¹⁶¹ ola tāhir¹⁶¹
- Ne kadar düşse semt-i taḳlīde
İre ol¹⁶² şoñra zevḳ u tevḥīde
- eş-Şamed
Olsa bir kimse ḡāyet ile ekül
Eylese¹⁶³ ḳalbini bu ḥāl melül
- Süre bu ismi bī-ḥadd ü bisyār
Gide¹⁶⁴ andan bu ḥālet āḥir-i kār
- 265 İştihāsında i‘ tidāl göre
Ḳalbini bī-ḡam u melāl göre
- el-Ḳādir
İsm-i Ḳādirde ḥāşiyet çokdur
Şerḥ olunmaz nihāyeti yoḳdur
- Kim ki sürse bu ism-i a‘ lāyı
Ṭuta ḳudretle cümle dünyāyı
- Ola hem def‘ -i ḥāşmına ḳādir
Kendüden olmaya ḥaḫā ṣādir
- el-Muḳtedir
Ey olan tālib-i tüvānāyī
Dileyen ‘ izz ü cāh-ı dünyāyı
- 270 Oḳı bu ismi zāhir u pinhān
Görine¹⁶⁵ sende ‘ aḳıbet bu nişān¹⁶⁶
- Seni Hāḳḳ şāhib iḳtidār eyler
Ḳudretin sende āşikār¹⁶⁷ eyler
- el- Muḳaddim
Kim ki zikr eyleye¹⁶⁸ bu ismi müdām
Ola tā‘ atinūñ ḳuşurı tamām
- Rüz-ı maḥşerde Hālik-ı yektā
Vire luṭf ile imtiyāz aña
- Ḳatmaya şaff-ı ehl-i ‘ işyāna
İde taḳdīm anı muṭi‘ āna
- 275 el-Mu‘aḫḫir
Ey düşen ḥavfa mekr-i a‘ dādan
Oḳı bu ismi cümle esmādan
- Her namāzuñ şoñunda bir sā‘ at
Eyle bu ismi sürmegi ‘ ādet
- Ne zarar ḳaşd iderse ḥāşm saña
Anı te ‘ ḥir ide o¹⁶⁹ işde Hūdā
- el-Evvel
İsm-i Evvel ‘ aceb mübārekdür
Eşeri ḥāşiyetle bī-şekdür
- Sürse her kim bu ismi şām u seḫer
Nefs-i emmāre itmez aña zarar
- 280 Ḥayr u şer her ne olsa itdügi kār
Evvelin fikr ider anuñ her bār¹⁷⁰
- el-Āḫir
Kim ki bu ismi sürse her demde
‘ Āḳıbet-bīn olur bu ‘ ālemde
- Uymaz iḡvā-yı nefsi mekkāra
Nazar eyler her itdügi kāra
- Dilemez şoñı şer olan şifātı
Ḥayr olur āḫiri vü ‘ aḳıbeti
- ez-Zāhir
Bir kesūñ ḥaḳḳıñ¹⁷¹ itseler inkār
‘ Aḳlını alsa ḥayret ü efkār
- 285 İde bu ismi sürmege iḳdām
Göstere şıdḳ u niyyetinde devām
- Bu ola ‘ aḳıbet aña ḥāşıl
İtmeye kimse ḥaḳḳını bāḫıl
- el-Bāḫın
Kim ki şöhret bula feşāḫat ile

¹⁵⁶ belā-yı zilletden A2, İ: bilād-ı zilletden A1, N.

¹⁵⁷ kerre A1, N: def‘a A2, İ.

¹⁵⁸ aña Hāḳḳuñ A2: Hāḳḳuñ aña A1, N.

¹⁵⁹ zilleti Hūdā-yı Mucīb A1, İ, N: zilletii Hūdā-yı Mecīd A2.

¹⁶⁰ zākir A1, N: zāhir A2, İ.

¹⁶¹ tāhir A1, İ, N: bāhir A2.

¹⁶² İre ol A2: Düşe aña A1, N: İre en İ.

¹⁶³ Eylese A1, İ, N: eyleye A2.

¹⁶⁴ Gide A1, A2, N: Göre İ.

¹⁶⁵ Görine A1, N: Görinür A2, İ.

¹⁶⁶ nişān A1, İ, N: lisān A2.

¹⁶⁷ āşikār A1, İ, N: āşikāre A2.

¹⁶⁸ eyleye A1, A2, N: eylese İ.

¹⁶⁹ o A1, A2, N: ol İ.

¹⁷⁰ anuñ her bār A1, İ, N: şoñun tezkār A2.

¹⁷¹ ḥaḳḳıñ A1, İ, N: ḥaḳḳuñ A2.

	Añalar nāmını qabāhat ile		Ala haşmuñdan ¹⁷⁸ intikāmı Hudā
	‘Ār iderse eger bu hāletden Müte’ellim olursa gayretten	305	el-‘ Afuvv Bir günāh itmegi murād itseñ Hīle-i nefse i‘ timād itseñ
	İde bu ism ile ‘ibādetini İtmeye kimse zemm ü gıybetini		Eyle bu ism ile aña tedbīr Görinür bunda hālet-i te’şīr
290	el-Vālī Gör bu ismüñ ¹⁷² menāfi‘ i nicedür Eşer-i luṭf ü nāfi‘ i nicedür		Mest iken Haq seni ider hüşyār Def‘ olur hāṭruñdan ol bed-kār ¹⁷⁹
	Kim iderse buña müdāveti Göre āşār-ı ¹⁷³ cūd u menfa‘ati		er-Ra‘ üf Ey düşen faqr ü fākaya zinhār Eyle bu ismi dā‘imā tekrār
	Zāhir ü bāṭına olup vālī Bir ola evliyā ile hālī		Saña halkuñ kulūbı müşfiq olur Hep muḥāliflerüñ muvāfiq olur
	el-Müte‘ālī İsteyen qadr ü şān-ı a‘lāy Dileyen ‘izz ü cāh-ı dünyāy	310	Cümle aḥvālüne nizām gelür Eksigüñ var ise tamām gelür ¹⁸⁰
	Oqısun şıdk ile bu ismi müdām Eyledikde şalāt-ı zuhrı ¹⁷⁴ tamām		Mālikü’l-mülk Her kim isterse devlet-i dāreyñ İde mülk-i dili ¹⁸¹ bu ism ile zeyn
295	Eyleye anı Hālīk-ı Müte‘āl ¹⁷⁵ Şāhib-i ‘izz ü şān ü qadr ü celāl		Mülk-i dünyāya mālīk olsa ¹⁸² eger Almaya anı ehl-i fitne vü şer
	el-Berr Kim dilerse ki ola niğū-kār Ola bu isme müşteğil her bār		Mülk-i ‘uqbāya var ise talebün ¹⁸³ Bulmağa bil bu ism ola sebebün ¹⁸⁴
	Her namāz āhirinde se-şad bār Oqıya lik tuymaya ağıyar		Zü’l-celālī ve’l-ikrām ¹⁸⁵ Kim ki ba‘de’ş-şalāt şubḥ ile şām Dise yā Ze’l-celāl-i ve’l-ikrām
	Berr ü iḥsān ola anuñ kārı Dürlü ni‘met vire aña Bārī	315	İtse yüz kerre zikrini tekrār İre ‘ālī maqāma āḫir-i kār
	et-Tevvāb Her kimüñ cürmi bī-şümār olsa Bu sebebden ḥazīn ¹⁷⁶ ü zār olsa		Zāhir ü bāṭın ehli cümle enām İdeler aña ‘izzet ü ikrām
300	Her namāz evvelinde heft-şad bār Süre bu ism-i pāki leyl ü nehār		el-Muqṣit Gör bu ismüñ kemāl-i te’şīrin ‘Adl ü dād üzre ḥük-m-i tedbīrin
	Haq anuñ tevbesin ide maqḥbūl Ol günāhından olmaya mes’ūl		Her kim itse bu ism ile tesbīḥ Görinür her işinde ‘adl-i şarīḥ
	el-Müntakim Ey ‘adūdan sitem gören mazlūm Kıl bu ismüñ ḥavāşşını ma‘lūm		Ṭoğrılıq ¹⁸⁶ kendinüñ şī‘arı olur Ādemüñ kāmīlü’l-‘ıyārı olur
	Eksük itme bunı lisānuñdan ¹⁷⁷ Hem çıkarma derün-ı cānuñdan		
	‘Āqıbet eyleyüp eşer bu aña		

¹⁷² bu ismüñ A1, İ, N: isminüñ A2.

¹⁷³ āşār-ı cūd u menfa‘ati A1, İ, N: āşār u cūd u menfa‘ati A2.

¹⁷⁴ şalāt-ı zuhrı A1, N: namāz-ı zuhrı A2, İ.

¹⁷⁵ Hālīk-ı Müte‘āl A1, İ, N: Qādir-i Müte‘āl A2.

¹⁷⁶ ḥazīn A1, İ, N: ḥayrān A2.

¹⁷⁷ lisānuñdan A1, İ, N: lisānından A2.

¹⁷⁸ haşmuñdan A, İ, N: haşmından A2.

¹⁷⁹ Mest iken Haq seni ider hüşyār/ Def‘ olur hāṭruñdan ol bed-kār A2, İ: Şükriñi [Sekriñi] Haq o demde şahv eyler/ Hāṭruñdan o fikri maḥv eyler A1, N.

¹⁸⁰ gelür A1, İ, N: olur A2.

¹⁸¹ mülk-i dili A1, İ, N: dil mülküñi A2.

¹⁸² olsa A1, N: ise A2, İ.

¹⁸³ talebün A2, İ: talebi A1, N.

¹⁸⁴ ism ola sebebi A1, N: ism ile sebebün A2.

¹⁸⁵ Zü’l-celālī ve’l-ikrām A1, N: Yā Ze’l-celālī ve’l-ikrām A2.

¹⁸⁶ Ṭoğrılıq, A1, N: Doğrılıq A2: Rāstlık İ.

- 320 el-Cāmi^c
İsm-i Cāmi^c de özge hālet var
Zıkr idenlerde sırr-ı hikmet var
- İştigāl eyleseñ bu isme eger
Cem^c olur sende dürlü dürlü eşer
- Māl ü cāh ü seḥā vü ḥulḳ-ı ḥıṣāl
Zühd ü taḳvā vü aḥsen-i a^c māl
- el-Ġaniyy¹⁸⁷
Ger sürerse bu ismi bir dervīş
Şıdḳ-ı niyyetle pāk ü bī-teşvīş
- Anı Ḥaḳ şol ḳadar ider¹⁸⁸ iġnā
Ni^c metinden ġanī ola fuḳarā
- 325 Vird idenler hemīşe bu nāmı
Alalar māl ü gencden kāmı
- el-Muġnī¹⁸⁹
Her kim isterse aġniyādan ola
Ḥişşesi dā'imā ġinādan ola
- Dā'im ola¹⁹⁰ bu ism ile mu^c tād
Anı ḳılsun muḳaddem-i evrād
- Feth ola aña bāb-ı keniz ü ġinā
Ömri olduḳca itmeye ifnā
- el-Mānī^c
Ḳurtulam dir iseñ belālardan
Derd ü ġamlarla¹⁹¹ ibtilālardan
- 330 Mübtelā ol bu ism-i zībāya
Siper eyle bunı belā-yı yaya
- Gelecek şerlere olur mānī^c
Anları cümle def^c ider Dāfi^c
- eḳ-Ḍārr
Def^c içün ḥaşmuñı zarar dileseñ
Yaḳmaġa cismini şerer¹⁹² dileseñ
- Süz-ı dilden bu ismi çek dā'im
Şā'im ol gündizin gice ḳā'im¹⁹³
- İrişe ḥaşmuña zarar nāġāh
Ala düşmenden intiḳāmuñ İllāh¹⁹⁴
- en-Nāfi^c
335 Oldı bu gevher-i girān-māye
Tācirān-ı cihāna¹⁹⁵ sermāye
- Ḥ'āceler vird idinse bu nāmı
Alalar nef^c -i mālдан kāmı
- Her ne işde olursa ve'l-hāşıl
Oḳıyan oldı¹⁹⁶ nef^c ine vāşıl
- en-Nūr
Her kim isterse ḳalb-i nūrānī
Süre bu ism-i pāk-i Subḥānī
- Ola āyīne-i dili rūşen
Göre luṭf-ı Ḥudāyı her yüzden
- 340 Açıla ma^c rifetle göñli gözi
Maṭla^c -ı nūr-ı hikmet ola yüzi
- el-Hādī
Ey olan sālik-i ṭarīḳ-i Hüdā
İşte bir reh-nümā bu yolda saña
- Kendüñe eyleseñ bu ismi refiḳ
Görine semt-i müstaḳim-i ṭarīḳ
- Vird idenler bu ismi şām u seḥer
Oldılar hep hidāyete maḫzar
- el-Bedī^c
Her kim itse bu ismi şıdḳ ile yād
Ola ma^c lūmı şun^c ile¹⁹⁷ icād
- 345 Şānī^c üñ şun^c ını görüp hep pāk¹⁹⁸
Şun^c iden şānī^c i ider idrāk
- Ola 'ilm-i ḥaḳā'ıḳuñ ehli
Gide nūr-ı yaḳin ile cehli
- el-Bākī
Her kim isterse 'ömri ola dırāz¹⁹⁹
İde bu ism ile Ḥudāya niyāz²⁰⁰
- Cān u dilden ola muḳayyed hem
Süre her vakt ü sā'at ü her dem
- Ola mālinde devletinde beḳā
Tā irince vücūda dest-i fenā
- el-Vāriş
350 Kim ki bu ism ile taḳayyüd ide
Şıdḳ ile rāh-ı müttakine gide
- Vāriş-i 'ilm-i enbiyā ola ol
Mālīk-i şıdḳ-ı evliyā ola ol
- Daḫı çok devlete ola²⁰¹ bā'ış
Ola çok aḳrabāsına vāriş

¹⁸⁷ el-Ġaniyy A1, İ, N: el-Muġnī A2, İ.

¹⁸⁸ ider A1, N: ide A2, İ.

¹⁸⁹ El-Muġnī A1, N: El-Ġaniyy A2, İ.

¹⁹⁰ ola A1, N: olsun A2, İ.

¹⁹¹ ġamlarla A1, N: ġamlardan A2, İ.

¹⁹² cismini şerer A1, İ, N: cānını zarar A2.

¹⁹³ Şā'im ol gündizin gice ḳā'im A1, İ, N: Gündizin şā'im ol gice ḳā'im A2.

¹⁹⁴ Ala düşmenden intiḳāmuñ İllāh A1, N: Yandura cismünü şerer nāġāh A2, İ.

¹⁹⁵ Tācirān-ı cihāna A1, N: Tācirān-ı diyāra A2, İ.

¹⁹⁶ oldı A1, İ, N: ola A2.

¹⁹⁷ şun^c ile icād A1, İ, N: hikmet-i icād A2.

¹⁹⁸ hep pāk A1, N: bi-bāk A2.

¹⁹⁹ dırāz A1, İ, N: ziyād A2.

²⁰⁰ İde bu ism ile Ḥudāya niyāz A1, İ, N: İde bu ismi dā'imā evrād A2.

²⁰¹ ola A2: bula A1, İ, N.

er-Reşid
Olsa ‘aqlında her kimüñ noqşân
Galebe eylese yâhüd nisyân

Olsa tesbîhi rûz u şebde bu nâm
‘Adedin eyleye²⁰² hezâr tamâm

355 Fehm ü rüşd ü zekâsı ola ziyâd
Görine ‘aqlına tarîk-ı sedâd

eş-Şabûr
Her kim olsa işinde müsta‘cil
Görmeye²⁰³ şabra kendüyi²⁰⁴ kâ‘il

Ğaçab u şehveti olup efzûn
İtse hiddetle dilleri pür-ğün

İde bu ismi sürmede ta‘cîl
Bula hışm u tehevürî taqlîl

Hâtîme Der-Beyân-ı Nâm u Târîh-i in Manzûme-i Mübârek²⁰⁵

Minnet Allâha oldu hâtm-i kelâm
Şerh-i esmâyı eyledüm itmâm

360 Ya‘ni yazdım havâşsını bir bir
‘Add idüp lutf-ı hâşsını bir bir

Kıldı tevfiğ-ı Hağ baña yârî
Ki cihânda kodum bu âşârî

Her bir esmâyı bir eşer şaydım
Güiyâ sübhâ-i dürer şaydım

İrişüp sırr-ı zâtı Mevlânuñ
Zâhir oldu şifâtı Mevlânuñ

Mülhim oldu bu kâr-ı zibâyâ
Feyz-i Hağ virdi nuğkuma mâye

365 Kim okursa bu nazm-ı garrâyı
Ya‘ni bu şerh-i behcet-efzâyı

‘Ayb-ı elfâza olmaya nâzır
Perde-i ‘afv ile ola sâtir

Var ise nazmumuñ rekâketi ger
Kalem-i lutf ile selîs ideler

Nice mümkün ki Hağkuñ esmâsı
Şerh olup zâhir ola ma‘nâsı

Her birinde hezâr hâşşa var
Ki olunmaz kalemle ‘add ü şümâr

370 Ol sebebden fağîr ü pür-iğlâş
Eyledüm âhir intiğâb-ı havâş

Umarum kim Hudâ-yı ‘azze ve cell²⁰⁶
Zîkr-i esmâyı baña ide ‘amel

Gitmeye her biri lisânundan
Bedenüm ayrılınca cânundan

Ağsen-i vech ile bu ezkârüm
Ola kabrümde münis ü yârüm

Kim okursa bu nazmı şubh u mesâ
Nâzıma eyleye bu resme du‘â²⁰⁷

375 Ola²⁰⁸ rüşen çerâğı Şubhînüñ
Görine yüzi ağı Şubhînüñ

Çün bu ma‘nâ irişdi itmâma²⁰⁹
Oldı şâyeste şöhret ü nâma

Bu huşuşa idüp taqayyüd-i tām
Eyledüm anı bulmağa iğdām

378 Nâm u târihin itdüm istifsâr
Didi hâtif *meşâriku’l-envâr*²¹⁰
Hicrî 930/Miladî 1524

9. SONUÇ

Türklerin müslüman olmasıyla ve özellikle tasavvufun etkisiyle ele alınan eserlerde dinî unsurlar artmıştır. Dinî eserler arasında Cenâb-ı Hak’la ilgili ilk müstakil eserler Allah’ın doksan dokuz ismini kapsayan esmâü’l-hüsnâ şerhleri olmuştur. Kur’an-ı Kerim ve hadislerde önemini vurgulandığı ilâhî isimler üzerine edebiyatımızda manzum ve mensur birçok eser yazılmıştır. Bu türde kaleme alınan manzum eserlerden biri de 16. yüzyıl mutasavvıf şâirlerden olan Derviş Subhî-i Bursevî’ye aittir. Şair Esmâü’l-Hüsnâ şerhini 1524 yılında tamamlamıştır. Ulaşılabilen dört nüshadan hareketle tenkitli metni oluşturulan eserde, esmâü’l-hüsnâ havassı tabir edilen Allah’ın her isminin ayrı bir özelliği izah edilir. Dua ve isteklerde hangi ismin nasıl ve ne şekilde zikredilmesi gerektiği vurgulanır. Şair fikirlerini desteklemek için Kur’an-ı Kerim’deki iki ayetten ve esmâ-i ilâhî hakkında Ebû Hureyre’den nakledilen bir hadisten iktibasta bulunmuştur. Müellif, toplumun genelinin faydasına sunduğu eserinde sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Şair eserini mesnevi nazım şekliyle ve klâsik tertibine uygun olarak kaleme almıştır. Eserde Allah’ın her bir ismi üç beyitle izah edilir. Bu tarz eserlerde verilen bilgilerin yanında ahlâkî unsurların da yer alması topluma faydalı olması açısından bu türün önemini arttırmaktadır.

²⁰² eyleye A1, İ, N: eylese A2.

²⁰³ Görmeye A1, N: Görmese A2, İ.

²⁰⁴ şabra kendüyi A1, İ, N: şabrı kendüye A2.

²⁰⁵ Hâtîme Der-beyân-ı Nâm u Târîh-i in Manzûme-i Mübârek A1, N: Hâtîme Der-beyân-ı Nâm u Târîh-i in Manzûme İ: Hâtîme Der-beyân-ı Nâm u Târîh in Nazm A2.

²⁰⁶ Umarum kim Hudâyı ‘azze ve cell A1, N: Umarın kim Hudâyı ‘azze ve cell İ: Umarın kim ide Hudâyı ‘azze ve cell A2.

²⁰⁷ 360, 362, 370, 374 numaralı beyitler A2 ve İ nüshalarında bulunmaktadır.

²⁰⁸ Ola A2, İ: Oldı A1, N.

²⁰⁹ Çün bu ma‘nâ irişdi itmâma A1, N: Çün bu nazm irişdi itmâma İ: Çünkî nazmum irişdi itmâma A2.

²¹⁰ 363, 354, 365, 366, 367 ve 368 numaralı beyitler A1 ve N nüshalarında bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Rıfat (2004). *Lügât-ı Tarihîyye ve Coğrafîyye* c.3, Tıpkıbasım, Ankara.
- AKARYALI M. Sami (2000). *Şâkir Ahmed Paşa Ravz-ı Verd (Edisyon Kritik ve Birinci Bölümün Günümüz Türkçesine Çevrimi)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beyânî Mustafa b. Cârullâh (1997). *Tezkiretü ş-şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bursalı Mehmet Tahir (2009). *Osmanlı Müellifleri c. II*, haz. Mustafa Tatçı-Cemal Kurnaz, Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DİREKÇİ, Bekir (2010). “Hızır bin Yakub’un Cevâhir’ül-Me’ânî Adlı Eseri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 28, s.109-129.
- EMECEN, Feridun (2006). “Mustafa I”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 31, İstanbul.
- Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte* (haz. İbrahim Canan), c. 17, İstanbul: Akçağ (Zaman) Yayınları.
- Kaf-zâde Fâizî (1997). *Zübdetü’l-Eş’âr*, haz. Bekir Kayabaşı, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya.
- Kınalızâde Hasan Çelebi (1989). *Tezkiretü ş-şuarâ c. I*, haz. İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KIZILABDULLAH, Şahin (2004). *Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Hayatı, Eserleri ve Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ’sı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kur’ân-ı Kerîm Meâlî* (haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007.
- KÜLEKÇİ, Numan (1997). *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi İbn İsnâ Saruhânî*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Latîfî (2000). *Tezkiretü ş-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ*, haz. Rıdvan Canım, Ankara: AKM Yayınları.
- LEVEND, Ağâh Sırrı(1972). “Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *TDAY Belleten*, s. 35-80.
- Nev’izâde Atâî (1989). *Hadaiku’l-Hakaik fi Tekmileti ş-Şakaik*, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- PALA, İskender (2004). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Riyâzî (1982). *Riyâzu ş-şuarâ*, haz. Namık Açıkgöz, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Üniversitesi SBE.
- Şemseddin Sami (1996). *Kâmûsu’l-A’lâm c. 4*, Ankara: Kaşgar Yayınları.
- Şemseddin Sami (2007). *Kâmûs-ı Türki*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- ŞENER, H. İbrahim (1985). *Türk Edebiyatında Manzum Esmâ’ül-Hüsnâlar*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TATÇI, Mustafa (1998). “Şerh-i Esmâ-i İsnâ Aşere” , *Türk Yurdu*, s. 12, İstanbul, s. 28-33.
- TOPALOĞLU, Bekir (1995). “Esmâ-i Hüsnâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 11, İstanbul.
- TOPRAK, Mehmet (1993). “Cevşen”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 7, İstanbul.
- TUMAN, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâ’ili C.II*, haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- ÜNVER, İsmail (1986). “Mesnevî”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Sayı 415-416- 417- Temmuz, Ağustos, Eylül, s. 430-563.
- VARLI, Mustafa (haz.). *Es-Eseyyid Süleyman el-Hüseynî, Havasu’l-Kur’an Kenzü’l-Havas*, İstanbul: Esmâ Yayınları.
- YILMAZ, Ali (1998). “Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i İsnâ-yı Saruhânî’nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ’sı”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.2, Sayı 1, s. 1-34.